

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

36E JAARGANG

WOENSDAG 7 FEBRUARI 1951

No. 1760

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)
Redacteur-Secretaris: A. de Wit.*

Assistent-Redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

*J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;
R. Vandeputte; F. Versichelen.*

INHOUD

Blz.

De nieuwe Woningwet door <i>J. B. J. Spaan</i> ..	104
De geldsanering in Indonesië door <i>Prof. Dr J. F. Haccoët</i> ..	107
De mogelijkheden van het zelfbedienings-systeem in Nederland door <i>J. J. van Gent</i> ..	109
De sociale verzorging in Zweden door <i>Dr F. Bredsvelt</i> ..	111
Internationale notities:	
Herbewapening en arbeidskrachten in Engeland ..	114
De wereld-burgerluchtvaart ..	114
De prijs- en loonspiraal in Denemarken ..	115
Exportbevordering in Zweden ..	115
Finlands herstelbetalingen in natura ..	116
Geld- en kapitaalmarkt ..	116
Grafieken:	
Groothandelsprijzen van enige metalen in de Verenigde Staten ..	117
Statistieken:	
Bankstaten ..	117
Groothandelsprijzen van granen, veldbonen, boter, kaas en eieren in Nederland ..	118
Schatting van de wereldwolproductie ..	118
Wereldbroodgraanoogst in 1950 ..	118
Enige indexcijfers van de industriële productie in België ..	119

Dezer dagen

voortgaande, zelfs telefonische, bedrijvigheid van het lang gevestigd compagnonschap Drees en Van Schaik, kabinetmakelaars. Zij vervullen de dubbele last, die uit de geschiedenis van de 19de eeuwse handelsschakels bekend is geworden; terwijl zij enerzijds de kansen wegen in last, gaan zij anderzijds voort voor eigen rekening, belast als zij zijn met het voortzetten van de noodzakelijke regeerdaden.

„Daar was er eens een ouderpaar, dat leefde op hulle gemak nou”, is voor hen niet geschreven. Het gemak moge de mens dienen, met gemak dient men de mens niet, zeker niet het zoön politikon. Het kan daarbij weinig baten te weten, zoals een ervaren staatsrechtkenner onlangs in een rede betoogde, dat het irrationele in de staatkunde een niet te verwaarlozen ervaringsfeit is.

Irrationeel of rationeel, Nederland staat nog steeds in de tocht, veroorzaakt door de opengelaten deur achter een vertrekend kabinet. Hoeveel er binnenskamers intussen aan economisch-politieke voorstellen moge worden getimmerd, waarop wordt gewacht is het woord: „Sta op, maak toe die deur nou”. Al moge, immers, het verschil tussen het oude en een nieuw kabinet mogelijk zeer gering zijn, voordat deze zaak is gesloten kan het economisch programma voor 1951 niet openbaar worden gemaakt.

„Open feilen, openlijk beleden”, het schijnt geen politiek adagium. De Britse Regering is zwaar bestookt over de kolenpositie en zoekt moeizaam naar verweer. „Het vuur dient voor uw ei niet al te hard gestookt”, zou Staring hebben gezegd, niet alleen om het gebrek aan kolen, doch ook omdat een overjarig probleem weinig kans op vurige verdediging biedt.

Gedeeld tekort is dubbel tekort: de Britse positie is des te ernstiger omdat het kolenprobleem een Europees probleem is. Het is nog niet veel maanden geleden, dat de Europese commissie voor de steenkoolvoorziening meende, dat het toewijzingssysteem kon worden gestaakt; in haar jongste rapport constateert zij thans overal verdwijnende reserves en precaire posities. Dagelijks keren de berichten weer over exportlanden, die hun export van kolen willen verminderen en verbruikende landen, die daardoor in de klem komen.

„Doch eben wo die Kohlen fehlen, da stellt zur rechten Zeit ein Plan sich ein”. Aan het Schuman-plan voor de Europese ijzer- en steenkoolnijverheid is de laatste hand gelegd; een stuk vlechtwerk is beëindigd. Thans zal moeten blijken, of het een zinkstuk blijkt in de goede betekenis, die het woord bij de Nederlandse dijkbouwers heeft. In elk geval is gebleken, dat Europa nog over een behoorlijke hoeveelheid onderhandelaarsbekwaamheid beschikt.

Waarover niet te onderhandelen valt is de noodzaak de productie zo hoog mogelijk op te voeren, onder gelijktijdige betegeling van de monetair kringloop. De inflatie roert zich weer, zoals de geest in de fles. In de Verenigde Staten heeft de President de kurk weer dieper ingedreven door een additioneel bedrag aan belasting van \$ 10 mrd te vragen;

Groothandel

IN DIT NUMMER:

Crisis
Leven: zonder spiegels
Kroniek van de Nederlandse handel
Bedrijfscontact Nederland—Suriname
Wereldmarkt-perspectieven
Belgisch conjunctuurbeeld
Hennep en sisal
Portable lab.
Nieuwe artikelen
Handelscontacten
Met Exportbijlage Het „Netherlands Trade Bulletin”
Abonnementsprijs f 15.— per jaar

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ H. A. M. ROELANTS SCHIEDAM

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingén,
Amsterdam (alleen Assurantie)

Fg. A. O. Beuth van Wickevoort Crommelin

Corns. v. d. Lindenstraat 22
Amsterdam-Z. - Tel. 25410

**Onafh. Verzekeringsadv.
LOD. S. BEUTH**

deskundige terzake van:
Gezinszorg voor het vrije
beroep, b.v. artsen
Vootzoningen bij verkoop
van praktijk of zaak
Pensioen-voorzoningen
voor staf en personeel
Organisatie Ondernemings-
en Bedrijfs-Pensioenfondsen
Aanpassing aan nieuwe wet
Pensioen-en Spaarfondsen

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij

H. A. M. Roelants
Schiedam

ADVERTEER IN DE
E.-S.B.

N.V. TWEKA TRICOTFABRIEKEN te GELDROP
vraagt als

MEDEWERKER VAN DE DIRECTIE

een

PRODUCTIE-LEIDER,

die speciaal zal worden belast met de leiding en coördinatie van het gehele fabricageproces, alsmede met het geheel zelfstandig reorganiseren en leiden van de planning en tariefiering.

Vereist worden: bedrijfsorganisatorische opleiding op hoog niveau en praktische ervaring.

Geboden wordt: een zelfstandige werkkring, die veel ruimte openlaat voor het ontplooiën van eigen initiatief.

De functie is als levenspositie bedoeld. Ruime salariering, gratificatie en opname in het pensioenfonds.

Candidaten, die voor de functie in aanmerking komen, zullen worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek. De resultaten hiervan zullen met de desbetreffende worden besproken.

Eigenhandig geschreven brieven met pasfoto en volledige inlichtingen omtrent opleiding, ervaring, levensloop, leeftijd en reden van sollicitatie, onder letter P. te zenden aan het

Amsterdams Psychotechnisch Laboratorium
o.l.v. Dr. Ph. M. v.d. HEUDEN VERDISTRAT 6 AMSTERDAM-Z.

EERSTE NEDERLANDSCHE

Verzekering-Mij. op het Leven en tegen Invaliditeit N.V.

Aanpassing

van ondernemingspensioen- en
spaarfondsen aan de (komende)
nieuwe wettelijke bepalingen ●

Kantoor: Bellevuestraat 2, Dordrecht, Telefoon 01850 - 5346

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

J. B. J. SPAAN, De nieuwe Woningwet.

De nieuwe Woningwet valt uiteen in drie wetsontwerpen, nl. Ruimtetwet, Woningwet en Ontheeningswet. Enkele principes, welke in deze wetsontwerpen zijn verwerkt, worden door schr. besproken. Wat de Ruimtetwet betreft, schr. heeft bezwaren tegen de schadevergoedingsregelingen, zoals deze in het wetsontwerp worden gegeven. Een tegemoetkoming in de schade — geen volledige schadevergoeding — wordt gegeven; dit tast de grondslag van het particuliere bezit aan. In de Woningwet zijn enkele principes vervat, welke bij schr. ernstige bezwaren ontmoeten, nl. dat van de „instandhoudingsbeperking”, waardoor het gevaar dreigt, dat het onderhoud van bepaalde gebouwen zal worden verwaarloosd, en dat van het uitschakelen van de particuliere bouwnijverheid; hetgeen aanleiding kan geven tot aanzienlijke vertraging van het bouwtempo. Aan het slot maakt schr. nog enkele opmerkingen over de voorgestelde wijzigingen van de Ontheeningswet, die zich groeperen om de beide principes: schadeloosstelling en de samenstelling van het met ontheeningszaken te belasten rechterlijke apparaat. De Ruimtetwet zal naar schr. verwacht waarschijnlijk minder tegenstand ontmoeten dan de Woningwet en de Ontheeningswet.

Prof. Dr J. F. HACCOÛ, De geldsanering in Indonesië.

In „E.-S. B.” van 5 en 12 April 1950 heeft schr. de maatregelen ter sanering van de financiën in Indonesië besproken. In dit artikel gaat schr. na, hoe het werkelijke beloop ten opzichte van de toen geuite prognose voor dit economische experiment is geweest, en komt dan tot de conclusie, dat voor 1951 de ontwikkeling er op het ogenblik niet gunstig uitziet voor het slagen der sanering. De geldhoeveelheid is belangrijk groter geworden, de binnenlandse situatie is politiek en dus economisch niet gunstig, de financiering van het tekort op het overheidsbudget zal de circulatie verder vergroten. De verlaging van de overgangsbetaling — noodzakelijk geworden door de prijsstijgingen — zal meer koopkracht in het verkeer doen komen, waartegenover niet meer goederen staan, maar daartegenover zal de doorvoering van de Omzetbelasting van 2½ pCt de prijzen van de niet als eerste levensbehoeften beschouwde goederen met een 10 pCt of meer doen stijgen en daarmee bovendien het vertrouwen in de monetair politiek verder ondermijnen. Alleen een toevoer van goederen en een prijsdaling van de goederen van het huishoudbudget zou hier verbetering kunnen brengen.

J. J. VAN GENT, De mogelijkheden van het zelfbedienings-systeem in Nederland.

Er zijn geen factoren, welke er op wijzen, dat zelfbediening in Nederland niet mogelijk of niet gewenst zou zijn. Integendeel, het is alleszins aannemelijk, dat zelfbedieningsbedrijven in Nederland zeer goed mogelijk zijn. De kans bestaat echter, dat een ruime aanpassing nodig zal blijken te zijn. Bovendien zal er, zorgvuldig op gelet dienen te worden, dat opzet en sfeer geen weerstanden bij het publiek opwekken. Het zelfbedieningssysteem zal dan waarschijnlijk leiden tot een toeneming van het persoonlijk bezoek aan de betreffende winkels, afneming van het aantal orders per cliënt, per week; toeneming van het ordergemiddelde, afneming van het aantal te bezorgen orders en de vraag naar credit. De techniek van andere landen kan niet zonder meer worden overgenomen. Gelet op o.a. de moeilijkheid van keuze van vestigingsplaats en de instelling van het Nederlandse publiek kan voorlopig geen algehele vervanging van de toonbankzaak door zelfbedieningszaken worden verwacht.

Dr F. BREEDVELT, De sociale verzorging in Zweden.

In 1948 werden door de Zweedse openbare lichamen meer dan 2.200 mln kronen uitgegeven voor sociale doeleinden (10 pCt van het nationaal inkomen). Van deze uitgaven werd ruim 75 pCt door de Staat aangewend, de overige 25 pCt werd uitgegeven door de lagere publiekrechtelijke lichamen. De sociale uitgaven worden voor een groot deel gefinancierd uit de algemene rijksmiddelen, d.w.z. in de eerste plaats uit de algemene inkomstenbelasting en de indirecte belastingen. Een van de beginselen der Zweedse sociale verzorging is, dat de sociale uitkeringen volkomen onafhankelijk dienen te zijn van de directe bijdragen der betrokkenen.

In dit artikel beziet schr. de volgende sociale verzekeringswetten: de ouderdoms- en invaliditeitsvoorziening, de regeling der kinderbijlagen, de ziekteverzekering, de ongevallenverzekering en de werkloosheidsverzekering.

— SOMMAIRE —

J. B. J. SPAAN, La nouvelle loi sur l'habitation.

La nouvelle loi sur l'habitation se compose de trois projets de loi notamment la loi concernant l'espace, la loi concernant l'habitation et la loi concernant l'expropriation. L'auteur traite de quelques principes qui ont été appliqués dans ces projets de loi. L'auteur est d'avis que la loi concernant l'espace rencontrera probablement moins de résistance que la loi sur l'habitation et la loi sur l'expropriation.

Prof. Dr J. F. HACCOÛ, L'assainissement monétaire en Indonésie.

L'auteur a exposé dans l'„E.-S.B.” des 5 et 12 avril 1950 les mesures nécessaires à l'assainissement monétaire en Indonésie. Dans cet article il confronte les faits réels au pronostic formulé concernant cette expérimentation économique et conclut qu'actuellement l'évolution, pendant 1951, ne se présente pas favorable pour faire réussir l'assainissement monétaire.

J. J. VAN GENT, Les possibilités aux Pays-Bas du système d'auto-service.

Il n'y a pas de facteurs qui démontrent qu'aux Pays-Bas les magasins d'auto-service ne seraient pas praticables ou ne seraient pas souhaitables. Au contraire il est tout à fait concevable que le système d'auto-service est réalisable aux Pays-Bas. Il ne semble pas recommandable de reprendre simplement la technique telle qu'elle existe dans les autres pays. Le remplacement complet des magasins à comptoir par des magasins d'auto-service n'est provisoirement pas à escompter.

Dr F. BREEDVELT, La prévoyance sociale en Suède.

Dans cet article l'auteur démontre la signification de la prévoyance sociale en Suède (pendant 1948 les organismes publics en Suède ont dépensé plus de 2.200 millions de couronnes c.à.d. 10 p.c. du revenu national à l'intention de la prévoyance sociale). L'auteur examine les lois sur les assurances sociales suivantes: l'assurance contre la vieillesse et contre l'invalidité; les indemnités d'enfant, l'assurance contre la maladie et l'accident et l'assurance contre le chômage.

De nieuwe Woningwet

Het Verslag van de Staatscommissie voor de herziening van de Woningwet is een lijvig boekdeel van ruim 200 bladzijden geworden, behelzende een serie verslagen, toelichtingen, wetsontwerpen en regelingen, die tezamen een volmaakt technisch geheel vormen. De arbeid, in dit Verslag gekristalliseerd, dwingt respect af en om deze arbeid recht te doen wedervaren, is een aandachtige studie van de wetsontwerpen noodzakelijk. Dit verslag dient ook daarom nauwlettend te worden bestudeerd, omdat enkele principes in dit verslag zijn verwerkt, welke voor de toekomst zeer belangrijk dreigen te worden.

Want ook al kan men respect hebben voor de technische uitvoering en de omvang van de voorgestelde herziening van de Woningwet, de daarin verwerkte principes zullen door velen met nadruk worden afgewezen. En deze principes zijn van groot belang, omdat aanvaarding de eerste schreden op het hellend vlak, dat naar aantasting van het particuliere bezit leidt, zou kunnen zijn. De achtergrond van de technisch volmaakte ontwerpen, toelichtingen en regelingen zal voor de particuliere bouwnijverheid en zelfs voor de particuliere huis-eigenaar in sommige opzichten verontrustend zijn.

In het onderstaande zal worden volstaan met de bespreking van enkele principes, welke in de wetsontwerpen zijn verwerkt; slechts dan zullen wetsartikelen worden genoemd, wanneer zij ter illustratie van het beweerde nodig zijn.

Wat in zijn totaliteit als „Woningwet” wordt aangeduid, valt in drie wetsontwerpen uiteen, nl. Ruimtetwet, Woningwet en Ontheeningswet. Bij de Woningwet en de Ruimtetwet wordt een geheel nieuw ontwerp van wet gegeven; bij de Ontheeningswet wordt een serie wetswijzigingen voorgesteld.

In de voorgestelde wetten wordt als legislatieve techniek de zgn. „Engelse methode” toegepast, t.w. vrij beknopte wetten, terwijl groepen gedetailleerde voorschriften, die in de wet zelf de aandacht van het hoofddoel zouden kunnen afleiden, in „regelingen” zijn neergelegd. Deze regelingen zijn echter onderdelen van de wet en kunnen slechts bij wet worden gewijzigd. De Engelse methode is inderdaad zeer doelmatig, aangezien de leesbaarheid van de wet daardoor is gestegen. Een voorbeeld, dat ruime toepassing verdient.

De Ruimtetwet.

De Ruimtetwet behandelt de ruimtekundige ordening. Onder ruimtekundige ordening moet volgens de toelichting bij deze wet worden verstaan: „het scheppen van orde in de bestemming en het gebruik van de grond. De overheid is van oudsher in deze richting werkzaam geweest, doch meest zonder bewust en stelselmatig de onderlinge afweging van de verschillende belangen principieel op de voorgrond te stellen”.

Het onderhavige wetsontwerp dient dus wel de regelen te verschaffen, waarbij bewust en stelselmatig van onderlinge afweging van verschillende belangen sprake is. Dit afwegen heeft in het wetsontwerp plaatsgevonden met toepassing van het *voorrangsbeginsel*, waarmee tot uitdrukking werd gebracht, dat in principe het bouwen en het uitvoeren of aanleggen van werken alleen maar kan worden toegelaten, indien de Overheid vooraf de bestemming heeft geregeld van de grond, die voor de gebouwen of andere werken zal worden gebruikt. Dit voor-

rangsbeginsel — reeds voorgesteld door de vorige Woningwet-Commissie, de Commissie Frederiks — is, in het ontwerp vervangen door een nog verder gaande regeling, nl. de verplichting voor de gemeentebesturen om voor hun gehele grondgebied, voor zover dit niet tot de bebouwde kom behoort, een ruimtekundig plan, een *gemeentelijk „bestemmingsplan”* vast te stellen. Door deze verplichting is het voorrangsbeginsel overtroffen.

De Ruimtetwet regelt de totstandkoming en de rechtsgevolgen van de ruimtekundige plannen op gemeentelijk-regionaal en nationaal gebied; tevens voorziet de wet in de organisatie, nodig om de vaststelling en de naleving van deze plannen te verzekeren. Hier is het principe van de ordening in de scherpste consequentie aanvaard.

De toelichting op het wetsontwerp geeft een verklaring van de in de wetten toegepaste terminologie, o.a. van het woord „ruimtekundig”. „Tot nu toe werden voor de omschrijving van het begrip ruimtekunde in hoofdzaak drie termen gebruikt, nl.: stedebouw (in ruime zin), planologie en ruimtelijke ordening. Tot de laatste van de drie termen zou de Commissie zich het meest aangetrokken hebben gevoeld, ware het niet dat daartegen twee bezwaren zouden kunnen worden aangevoerd. In de eerste plaats zegt het woord ruimtelijk wel iets over het gebied of de sfeer, waarin de ordening moet plaats hebben, doch brengt het niet tot uitdrukking, dat die ordening slechts dan verantwoord zal zijn, wanneer zij berust op voldoende kennis en geschiedt op bekwame en beleidvolle wijze. In de tweede plaats — en dit is verreweg het belangrijkste bezwaar — kan van de combinatie „ruimtelijke ordening” geen adjectief worden gevormd”.

De Ruimtetwet noemt zowel in de wettekst als in de „regelingen” verschillende vormen van organisatie, die op deze plaats onbesproken kunnen blijven. Wel dient aandacht te worden besteed aan een principe, regelmatig in de wet voorkomend, nl. de „*actio popularis*”. Herhaaldelijk nl. wordt in de wet vermeld: „een ieder kan bezwaren indienen”. Ernstig kan worden betwijfeld, of dit een gelukkige greep is. Door het indienen van een groot aantal bezwaren kan de voortgang van bouw of herbouw worden gestagneerd, terwijl bovendien een groot aantal bezwaren niet bevorderlijk is voor de juiste behandeling van de werkelijk klemmende bezwaren. Het belangrijkste element bij bezwaarschriften is het hoger beroep bij voor de bezwaarde ongunstige decisies.

Overigens zal de „Ruimtetwet” waarschijnlijk minder tegenstand ontmoeten dan de ontwerpen „Woningwet” en „Ontheeningswet”. De ruimtekundige ordening wordt wel algemeen aanvaard. Wel zullen gerechtvaardigde bezwaren worden gemaakt tegen de schadevergoedingsregelingen, zoals deze in de Ruimtetwet worden gegeven. Er is nl. slechts sprake van een tegemoetkoming in de schade — dus geen volledige schadevergoeding. Schade kan bijv. ontstaan in verband met de voorbereiding of de vaststelling van bestemmingsplannen, wanneer daardoor eigenaars belangrijk in de waarde van hun bezittingen worden benadeeld. Onder schade wordt bovendien niet verstaan elke schade, doch alleen ernstige schade, die voortvloeit uit belemmering van het bestaande gebruik van het onroerend goed. Hierbij moet „bestaand” enigszins in extensieve zin worden opgevat, omdat onder bepaalde omstandigheden ook rekening mag worden

gehouden met een aannemelijk gemaakt toekomstig gebruik, waarvan de verwerkelijking, indien het plan niet tot stand zou zijn gekomen, binnen afzienbare tijd zou hebben plaatsgevonden. De vergoeding van lucrum cessans, de gedeelde winst, wordt echter uitdrukkelijk uitgesloten.

Tegen deze wijze van tegemoetkoming in de schade zal terecht ernstig bezwaar worden gemaakt. Aantasting van het particuliere bezit kan in diverse gevallen noodzakelijk zijn, doch dan dienen de vergoedingen deze naam ook te verdienen. Toegegeven kan worden, dat bij deze schadevergoedingen niet uitsluitend de subjectieve maatstaven van de bezitter in acht mogen worden genomen; niet de verwachtingswaarde kan worden vergoed. Maar wel kan worden verwacht en geeïst, dat in de objectieve normen, naar welke de vergoeding plaatsvindt, de belangen van de eigenaren zoveel mogelijk worden beschermd. Dit is niet het geval. Wanneer reeds in de wet wordt vastgelegd, dat geen volledige schadevergoeding, doch slechts tegemoetkoming in de schade wordt gegeven, dan is de grondslag van het particuliere bezit aangetast.

De Woningwet.

De Woningwet van 1901 heeft indertijd goede gevolgen voor de volkshuisvesting gehad. Mede aan deze Woningwet 1901 immers, is het te danken, dat het percentage éénkamerwoningen, dat bij de volkstelling van 1899 nog 25 bedroeg, in 1930 tot 4 was gedaald. Ongetwijfeld zal dit percentage, door de veelvuldige gevallen van onderhuur en inwoning, thans weer onrustbarend zijn gestegen. De omstandigheden zijn echter volledig veranderd. De Woningwet 1901 gaf minima, waaraan woningen hadden te voldoen. Door een activiteit van particuliere bouwondernemers nam het aantal woningen aanzienlijk toe, terwijl voor naleving van de Woningwet werd zorg gedragen. De voorgestelde Woningwet kent echter een geheel andere geest; het voorgestelde ontwerp verschilt principieel van het oude, ook ten aanzien van de particuliere bouwondernemer, zodat de activiteit van laatstbedoelde groep is uitgeschakeld. Kan men een ordening op ruimtekundig gebied aanvaarden, bij de Woningwet kon wel eens blijken, dat door het uitschakelen van de particuliere bouwondernemers het tempo van de bouw aanzienlijk zal worden vertraagd.

Is de verhouding tussen gemeentelijke instanties en het particuliere bedrijfsleven en de particuliere bouwnijverheid thans reeds verre van ideaal — vaak zeer tot schade van de industrie —, verwacht kan worden, dat onder de nieuwe Woningwet dit in nog sterkere mate het geval zal zijn.

Onder de principes uit de Woningwet is de meest opvallende de „instandhoudingsbeperking”. Allereerst zal de Commissie zelf aan het woord worden gelaten:

„De Commissie heeft de vraag besproken, of het aanbeveling zou verdienen voor ieder nieuw te bouwen bouwwerk een zogenaamde „instandhoudingsvergunning” te eisen, welke aan een wettelijk vastgelegd maximum van bijv. 75 of 100 jaren is gebonden. Ingevolge een zodanige regeling zou het dus verboden zijn zonder vergunning een nieuw gebouwde bouwwerk in stand te houden; na het verstrijken van de termijn van 75 of 100 jaren zou het bouwwerk zonder vergunning aanwezig zijn en dus verwijderd moeten worden, of althans, zonder schadeloosstelling aan de eigenaar, verwijderd kunnen worden. Indien dit systeem consequent wordt toegepast, kan op de duur worden voorkomen, dat woningen, die op grond van sociale overwegingen zouden moeten verdwijnen, in stand worden gehouden, omdat zij in het economisch verkeer nog een rendement opbrengen. Een dergelijke regeling zou ook de uitvoering kunnen bevorderen van saneringen, die thans veelal worden tegengehouden door de aarzeling om over te gaan tot een kostbare onteigening of een onbewoonbaarverklaring, die aanzienlijke benadeling kan veroorzaken. De Commissie meent echter, dat deze oplossing, leidend tot een verplichte beperking van de levensduur van ieder nieuw te maken bouwwerk, van zo verstrekkende aard is, dat zij, althans op dit ogenblik, niet kan worden voorgesteld. Wel is in het thans aangeboden ontwerp een regeling opgenomen, waardoor in bepaalde gevallen en onder bepaalde waarborgen het hier bedoelde systeem kan worden toegepast. Deze incidentele toepassingen kunnen tevens het inzicht in de economische en sociale gevolgen van het stelsel verduidelijken, zodat men zich later nog eens over een meer algemeen gebruik kan beraden”.

Het betrokken wetsartikel, artikel 19 van de Woningwet, luidt:

„De gemeenteraad kan ten aanzien van bestaande, niet in een gemeentelijk bestemmingsplan passende, gebouwen bij verordening bepalen, dat die gebouwen, gezien de staat, waarin zij zich bevinden, niet langer dan gedurende een bij die verordening aan te geven, uitsluitend met die staat verband houdende tijd, in stand mogen blijven (verordening tot instandhoudingsbeperking)”.

Men kan zich bij het lezen van het bovenstaande allereerst met verwondering afvragen, of het in deze tijd van woningnood en schaarste aan huizen, van onhygiënische en zelfs onzedelijke verhoudingen op het gebied van volkshuisvesting en samenwonen, nu het allerbelangrijkste is om plannen te beramen, hoe over enige tijd huizen kunnen worden afgebroken. Bovendien kan het verwondering en zelfs verontwaardiging wekken, wanneer men leest, dat sociale impulsen-sanering van complexen zouden voor schrijven, maar dat dit te duur is vanwege onteigening en onbewoonbaarverklaring. Eerst wanneer door wettelijke maatregelen de mogelijkheid is geschapen om tot vrijwel kosteloze onteigening over te gaan, kunnen de sociale impulsen worden uitgeleefd.

De vergelijking met erfpachtgronden, die wel wordt gemaakt, gaat niet op. Wie een gebouw koopt, dat op erfpachtgrond is gebouwd of degene, die een gebouw op dergelijke grond sticht, weet van te voren, dat de grond zijn eigendom niet is. Maar wanneer van overheidswege eenvoudigweg een termijn wordt vastgesteld, na verloop waarvan onroerende goederen kunnen worden onteigend zonder vergoeding, doet dit zeker impopulair aan. Tegenover de in de hierboven geciteerde toelichting voerde Prof. Diepenhorst dan ook aan, dat ook voor de Overheid het gebod geldt: „Gij zult niet begeren...”¹⁾

Uiteraard staat beroep tegen de verordening tot instandhoudingsbeperking open. Maar wie uit de praktijk weet, hoe, vooral in kleinere gemeenten en sommige provincies, particulieren tussen de molenstenen van de overheidsmachines worden fijn gemalen, zal allereerst tegen het principe van de instandhoudingsbeperking bezwaren hebben.

Wanneer bovengenoemd artikel zou worden aanvaard en van bepaalde gebouwen een instandhoudingsbeperking zou gelden, is te verwachten, dat het onderhoud van die percelen zal worden verwaarloosd. Dit zal uiteraard reeds enige jaren vóór het verlopen van de instandhoudingstermijn het geval zijn, aangezien de eigenaar weet, dat dit bezit een belangrijke verliespost wordt. Naast het belangrijke principiële bezwaar zullen tal van bezwaren uit de praktijk worden genoemd, waardoor het gewraakte principe zeker niet in het belang van de volkshuisvesting zal zijn. Zo zal, wanneer bovengenoemd artikel wordt aanvaard, een verzekering tegen het gevaar van genoemd overheidsingrijpen op zijn plaats zijn. Naast een brand-, een explosie- en een wettelijke aansprakelijkheidsverzekering, zou een instandhoudingsverzekering mogelijk worden.

Een ander principe, in de Woningwet vervat, is het negeren van de particuliere bouwondernemer. In artikel 27 van de Woningwet worden genoemd:

1. verenigingen en stichtingen, die zich ten doel stellen de volkshuisvesting te verbeteren zonder daarbij winst te beogen, kunnen worden erkend als instellingen, die uitsluitend in het belang van de volkshuisvesting werkzaam zijn;

2. naamloze vennootschappen en coöperatieve vereni-

¹⁾ Voor de Vakgroep Onroerende Zaken sprak Prof. Mr. P. A. Diepenhorst over dit Verslag. Zijn rede zal door genoemde Vakgroep als brochure worden uitgegeven; om die reden zijn enkele punten uit dit Verslag niet genoemd om dubbelures in de critiek te voorkomen.

gingen, die zich ten doel stellen werkzaam te zijn op het terrein van de volkshuisvesting en daarbij een beperkte winst beogen, kunnen worden erkend als instellingen, die mede in het belang van de volkshuisvesting werkzaam zijn.

De particuliere bouwondernemer is hierbij niet genoemd. Evenmin is dit het geval in artikel 1 van Regeling J., waar sprake is van geldelijke steun van gemeentewege aan de verenigingen, stichtingen, naamloze vennootschappen en coöperatieve verenigingen, als in de twee bovengenoemde leden van artikel 27 van de Woningwet genoemd.

Deze negering van de groep particuliere bouwondernemers en eigenaars is onverdiend. Immers, vooral in de door oorlogsgeweld getroffen steden is het juist deze groep geweest, die het eerst initiatief tot bouwen nam. In dit verband kan een dagblad worden geciteerd, dat in verband met de stichting van het „Groothandelsgebouw” te Rotterdam zich als volgt uitliet: „Men praat wel eens van onvruchtbaar individualisme van de ondernemers en stelt daartegenover dan het voortreffelijke van planmatigheid als resultaat van min of meer verplichte organisatie. Hier echter is op basis van volledige vrijheid en alleen geleid door gezond verstand een samenwerking verkregen, welke enerzijds de vrucht van individuele inspanning en initiatief en anderzijds de voordelen van gemeenschappelijk optreden verenigt”.

Wie het gehele Verslag van de Staatscommissie aandachtig doorleest, zal — meer dan in dit artikel kan worden genoemd of geciteerd — principes ontmoeten, die voortkomen uit een collectivistische mentaliteit, welke mentaliteit op sommige punten ten aanzien van het particulier bezit zelfs revolutionair kan heten.

Er wordt in de toelichtingen herhaaldelijk gedoeld op het bouwen naar behoefte. Wanneer enerzijds de nadruk wordt gelegd op het bouwen naar behoefte en anderzijds de n.v.'s en coöperatieve verenigingen, die slechts een beperkte winst beogen, met ere worden genoemd, dan blijkt ook daaruit de mentaliteit, dat men de waardemeter van het rendement als zodanig niet erkent. De behoefte aan woningen vast te stellen is geen eenvoudige opgave. Momenteel is de behoefte abnormaal groot en is vooral voor het jongere deel der bevolking iedere beschutte plek welkom! Dat er ten aanzien van de bouw en de inrichting van woningen minima worden gesteld, zal ieder toejuichen. Deze minima mogen inderdaad zeer ver gaan, aangezien de eisen des tijds inderdaad belangrijk zijn toegesloten. Het bezwaar gaat dus niet tegen de bouwverordeningen en de inhoud daarvan.

De bezwaren zijn wel gericht tegen het negeren van het rendement als waarde- en behoeftemeter. Juist de winst beogende ondernemer zal slechts die woningen bouwen, waaraan behoefte bestaat, omdat wanneer die behoefte door hem fout zou zijn gepeild, een algehele déconfiture hem wacht. Niet ieder verlangt een huis in een buitenwijk of een zonnig tuindorp. Er zijn tallozen, die verlangen naar een woning in een drukke winkelstraat, bijv. boven hun winkel of bedrijfje. De étagewoning moge niet ideaal zijn uit sociaal oogpunt, er zijn zeer velen, die een dergelijke woning verlangen.

De Onteigeningswet.

Door de Staatscommissie is tevens een serie wijzigingen van de Onteigeningswet voorgesteld, in causaal verband met de nieuwe Ruimtetwet en de Woningwet. Ook hierbij kan worden opgemerkt, dat herziening van de Onteigeningswet wenselijk is. De voorgestelde wijzigingen echter, voortspruitend uit een reeds genoemde mentaliteit, zullen niet algemeen gunstig worden ontvangen en kunnen zelfs tot enige onrust onder huiseigenaren aanleiding geven.

De voorgestelde wijzigingen groeperen zich om de beide principes: schadeloosstelling en de samenstelling van het met onteigeningszaken te belasten rechterlijke apparaat.

De toelichting zegt ten aanzien van de schadeloosstelling bij onteigening o.a. het volgende:

„Bij het zoeken naar de norm, die aan een algemeen voorschrift omtrent de schadeloosstelling voor de waarde van het onroerend goed ten grondslag moet worden gelegd, stuit men op de tegenstelling tussen „gebruikswaarde” en „verkeerswaarde”. Rondom zich uitbreidende bebouwingkernen ligt een ring van gronden, aan welke in verband met de in de nabije toekomst verwachte bebouwing een hogere — en meestal belangrijker hogere — waarde wordt toegekend dan uit het bestaande (meestal agrarische) gebruik van die gronden voortvloeit. Met het verloop van de tijd en de groei der bebouwingkernen ontstaan steeds nieuwe, steeds grotere concentrische ringen. Ook elders, waar een nieuwe ontwikkeling wordt verwacht, doet zich dit verschijnsel voor. De thans geldende bepalingen van de Onteigeningswet, zoals die door de rechterlijke macht in constante jurisprudentie worden toegepast, leiden er toe, dat met deze boven de „gebruikswaarde” liggende „verkeerswaarde” bij onteigening in belangrijke mate rekening wordt gehouden”.

In het vervolg van de toelichting wordt dan gewezen op het gevaar van grondspeculatie, waardoor hogere huren of hogere bijdragen in de huren kunnen ontstaan. Voorts wordt in de toelichting vermeld dat „ook bij hen, die niet in beginsel gekant zijn tegen vermeerdering van vermogen en inkomen, anders dan door arbeid, grote bezwaren zullen rijzen, wanneer een vermeerdering van de waarde (door particulieren) wordt verkregen ten koste van levensbelangen van de gemeenschap”.

De geciteerde zinnen sieren het Verslag van de Staatscommissie niet. Aan de woorden „anders dan door arbeid” herkent men ook hier de mentaliteit.

Basis van de schadeloosstelling bij onteigening is dus de gebruikswaarde;

„Bij het bepalen van de werkelijke waarde van een gebouw of van daarop rustende zakelijke rechten wordt alleen rekening gehouden met het bestaande gebruik van dat gebouw. In afwijking van het in het eerste lid bepaalde wordt, voor zover de billijkheid zulks medebrengt, rekening gehouden met een aannemelijk gemaakt voornemen van de rechthebbende, om het gebouw voor een ander gebruik te bestemmen, indien redelijkerwijs kan worden aangenomen, dat het bedoelde voornemen zou zijn verwekelijkt binnen drie jaren na de in artikel 41a bedoelde nederlegging”.

Van de drie waarden, welke bij een onteigening naar voren komen, nl. de gebruikswaarde, de verkeerswaarde en de verwachtingswaarde, wordt dus gebruikswaarde als criterium aanvaard. In de Overgangsregeling is echter bepaald, dat eigenaren van grond binnen twee jaren na het in werking treden van de wet, waarbij de Overgangsregeling aan de Onteigeningswet wordt toegevoegd, de onteigeningskamer schriftelijk kunnen verzoeken de verwachtingswaarde voor die grond vast te stellen. Voor het vaststellen van deze verwachtingswaarde zijn uitvoerige regelingen vastgesteld, welke rekening houden met de onteigeningswaarde volgens de oude Onteigeningswet. Een belangrijk bezwaar is echter, dat bij een verdere waardedaling van de munteenheid het gehele complex van verwachtingswaarde, wanneer deze volgens de ontworpen procedure is vastgesteld, verouderd en waardeeloos zal zijn.

De volkshuisvesting is een zeer belangrijk onderwerp; het meergenoemde Verslag verdient aandachtig te worden bestudeerd. Dat dit artikel tot die kritische studie aanleiding moge zijn, is het voornaamste doel van dit artikel geweest.

Rotterdam.

J. B. J. SPAAN.

De geldsanering in Indonesië

In de nummers van 5 en 12 April 1950 van dit weekblad heb ik de maatregelen ter sanering van de financiën in Indonesië uitvoerig besproken. Het is interessant om thans na te gaan, hoe het werkelijke beloop ten opzichte van de toen geuite prognose voor dit uitermate belangwekkende economische experiment is geweest. Ik zal daarbij gebruik maken van de weekstaat van De Javasche Bank per 17 Januari jl.

In mijn artikelen heb ik er toenmaals op gewezen, dat er geen voldoende voorraad aan importgoederen was om de sanering op papier ook te effectueren en heb ik gesteld, dat het meest essentieel in het geheel was een sanering van het budget der Overheid, omdat anders deze maatregelen na verloop van korte tijd illusoir zouden zijn gemaakt. Zonder overdrijving kan worden gezegd, dat de Regering der jonge republiek in het buitenland het getij heeft mee gehad. Immers, de internationale politieke constellatie is zodanig geworden, dat op de grondstoffenmarkten een hausse is opgetreden, waarvan voor Indonesië vooral rubber en tin hebben geprofiteerd. Weliswaar kwam daarna ook een stijging van de prijzen van industriële producten en een verlenging van levertijden voor deze goederen in het buitenland, doch hier was toch een tempoverschil, dat in totaal voor Indonesië een voordeel mogelijk maakte, terwijl de prijsstijging voor importgoederen een bescheidener verloop heeft gehad.

In het binnenland echter is het getij niet gunstig geweest en ook op het ogenblik nog niet gunstig. Stakingen — een voortdurende reeks —, onrust en onveiligheid hebben het productiepotentieel ernstig aangetast. De kortzichtigheid, welke hier in 1950 in Indonesië heeft bestaan, heeft tot gevolg gehad, dat de kansen voor het slagen der sanering belangrijk kleiner zijn geworden.

Begroting der Overheid.

Een der oorzaken hiervan is ongetwijfeld het uitermate gevaarlijk financiële beleid, dat de Regering van Indonesië voert. De kans op een gezonder maken van de overheidsfinanciën (ik stel niet gezond maken) is, mede gedwongen door de gehele binnenlandse politieke constellatie, voorbijgegaan en gaat verder voorbij: voor 1951 wordt het totaal aan uitgaven, na een bezuiniging op papier van één milliard rupiah, op acht milliard geraamd, waartegenover een inkomstenpost van zeven milliard rupiah is gesteld. Dit zal wederom een financiering van een deficit van een milliard rupiah betekenen, zonder dat er, althans thans, uitzicht is, dat een gedeelte van deze grotere geldcirculatie door een grotere goederencirculatie zal worden opgevangen. Nog steeds schijnt in Indonesië het, zeker voor dat land ongelukkige, denkbeeld van een saneringsplan dat over jaren mag lopen, opgeld te doen.

De vrees, welke wij indertijd hebben geuit, dat, indien niet grondig het mes in het budget zou worden gezet, de schuld per ultimo 1950 weer op hetzelfde peil zou zijn, is bewaarheid. De schuld van de Regering aan De Javasche Bank bedroeg per 17 Januari 1951 2.729 miljoen rupiah tegen op 22 Maart 1950 1.709 miljoen. Wij moeten er daarbij rekening mede houden, dat in verband met de geldzuivering voor inschrijving op de Saneringslening deze schuld met een 1.040 miljoen rupiah werd verkleind (de helft van de bankbiljettencirculatie¹⁾ en van de rekening-courantsaldi), doch door vervanging van munt- door bankbiljetten¹⁾ met ruim 400 miljoen werd vergroot, terwijl voorts voor de inwisseling van het republikeinse geld een bedrag van ongeveer 60 miljoen rupiah²⁾ ten

laste van deze rekening werd betaald. Na deze correcties zou het gesaneerde saldo dus ongeveer 1.130 miljoen rupiah hebben bedragen, zodat dus in de periode van 22 Maart 1950 tot 17 Januari 1951 de overheidsschuld aan de Centrale Bank met 1.600 miljoen rupiah is toegenomen.

Daarbij dient in aanmerking te worden genomen, dat het deviezenbezit van Indonesië groter is geworden; de netto toeneming van het bezit van het Deviezenfonds bedraagt 155 miljoen rupiah; gaat men echter de saldo-mutaties na (toeneming deviezenbezit berekend tegen het tweevoud, toeneming deviezenschuld tegen het drievoud), dan betekent dit, dat de rekening van de Overheid onder in-aanmerking-neming van deze mutaties 136 miljoen rupiah gunstiger zou komen te liggen. Bovendien is het goud- en deviezenbezit van De Javasche Bank in 1950 groter geworden. Zou deze positie dezelfde zijn gebleven, dan zou bij verkoop de Regering van Indonesië het tweevoud van de officiële wisselkoers in mindering van haar rekening hebben gekregen als opbrengst van de deviezen-certificaten; dit zou een kleine 500 miljoen rupiah hebben bedragen. Stelt men de vergelijking zonder wijziging in het netto-deviezenbezit van Indonesië, dan staat tegenover een „gesaneerde” schuld van de Regering aan De Javasche Bank per 22 Maart 1950 ad 1.130 miljoen een nettoschuld per 17 Januari 1951 van 2.097 miljoen rupiah, zodat ook dan de schuld met 967 miljoen rupiah zou zijn toegenomen en ook tegenover de ongesaneerde schuld per 22 Maart 1950 ad 1.709 miljoen rupiah een schuldtoeneming moet worden geconstateerd.

Hierbij is buiten beschouwing gelaten het aan de Overheid komende aandeel in de winst van De Javasche Bank over 1950 — waarvan het bedrag nog onbekend is — alsmede de consequenties van een afboeking van 55 miljoen rupiah van de niet aangeboden oude bankbiljetten, waarvan de afboeking wgens niet-inwisseling in mindering van de schuld der Overheid kan zijn gebracht.

Deviezenbezit.

In het deviezenbezit van Indonesië valt een vermeerdering te constateren. Het actief van het Deviezenfonds is globaal tegenover Maart 1950 per 17 Januari 1951 gestegen met 330 miljoen rupiah, het goudbezit van De Javasche Bank met 114 miljoen en haar deviezenbezit met 134 miljoen rupiah. Daartegenover moet het passief van het Deviezenfonds door het disponeren op buitenlandse credieten zijn vermeerderd met ruim 170 miljoen rupiah.

De vergroting van het bezit aan deviezen is enerzijds te danken aan de gunstige conjunctuur voor de export — en als zodanig een verheugend verschijnsel — maar anderzijds aan het stagneren van de invoer, en in dit opzicht is het een ongunstig symptoom. Reeds eerder heb ik in dit weekblad gesteld³⁾, dat deze toeneming een teken van armoede is. Immers, indien men bedenkt, dat dit betekent — zoals ook de invoercijfers naar gewicht uitwijzen — dat de invoer naar hoeveelheid kleiner is geworden, dan betekent dit, dat de goederenvoorziening in Indonesië thans minder gunstig ligt dan in 1949, omdat dit verschil niet is gecompenseerd door een belangrijk grotere binnenlandse productie. Weliswaar zullen in sommige bedrijfstakken in 1951 meer deviezen nodig zijn voor het winst-transfer over 1950, doch dit wordt, nog afgescheiden van het feit, dat het Indonesische deviezenbeleid met dit soort mutaties — ten onrechte — nooit rekening heeft gehouden, voor een belangrijk deel gecompenseerd door dat andere bedrijfstakken minder transfer zullen vragen.

¹⁾ De berekening hiervan volgt onder het hoofd geldcirculatie.
²⁾ Vgl. H. J. Manschot in „De Economist” van Juli/Augustus 1950.

³⁾ Zie: „E.-S.B.” van 1 November 1950, blz. 872.

Geldcirculatie.

Ook de ontwikkeling van de geldcirculatie is in hoge mate onbevredigend geweest. Wat de

chartale sfeer

betreft, op het ogenblik van de geldsanering was nominaal in circulatie, naast de metalen munten, voor 997 miljoen rupiah aan bankbiljetten en voor 1.060 miljoen aan muntbiljetten. Aangenomen kan worden, dat daarvan 66 miljoen bank- en ongeveer 40 miljoen muntbiljetten op een of andere wijze verloren zijn gegaan⁴⁾, althans niet aan de binnenlandse circulatie — welke de consequenties van de sanering ondervond — deelnamen. Van de muntbiljetten is dan, blijkens de weekstaat per 17 Januari 1951, 187 miljoen rupiah (227-40) kleine coupures in circulatie gebleven. Nemen wij tenslotte aan, dat 64 miljoen aan bank- en muntbiljetten niet door de sanering is getroffen⁵⁾, dan zou 1.700 miljoen rupiah gehalveerd zijn geworden, zodat dus 850 miljoen rupiah aan de circulatie zijn onttrokken. De werkelijke geldcirculatie vóór de sanering ongeacht het metaalgeld heeft dan 1.951 miljoen rupiah bedragen (nl. 997 + 1.060 — 66 — 40).

Per 17 Januari 1951 wordt de geldcirculatie 2.379 miljoen aan bank-, 187 miljoen aan oude en 194 miljoen aan nieuwe muntbiljetten, of tezamen, eveneens ongeacht het circulerende metaalgeld, 2.760 miljoen. Aangenomen, dat de kassen der Overheid, welke in het algemeen ruim voorzien waren, thans krapper zijn geworden, betekent dit een stijging van de geldhoeveelheid in het verkeer vergeleken met vóór de sanering met minstens 800 miljoen rupiah en met na de sanering een vergroting met ruim 1.650 miljoen rupiah. Hiervan komt 60 miljoen, volgens aanneming, door inwisseling van het geld van de Djokjarepubliek. In de

girale sfeer

hebben wij aanvankelijk steeds groter wordende spanning waargenomen, doch dit is thans in deze sector voorbij. Op het ogenblik der tweede reeks maatregelen, 18 Maart 1950, kan de hoeveelheid giraal geld globaal op 1.900 miljoen rupiah worden geraamd, waarvan een gedeelte niet de geldfunctie uitoefende. Blijkens het zoëven genoemde artikel van Manschot werd tot 14 Juni 1950 in de girale sfeer ingeschreven op de Saneringslening voor 589 miljoen rupiah of rond 600 miljoen, waardoor de girale geldhoeveelheid dus tot 1.900 miljoen is teruggebracht. Nemen wij aan, dat in het cijfer per 18 Maart 100 miljoen geblokkeerde (zgn. Gurni-) saldi zitten, welke ook gehalveerd zijn, dan bedroeg na de geldsanering dus de girale geldhoeveelheid 1.250 miljoen rupiah, welk bedrag echter qua geld een grotere activiteit had gekregen⁶⁾. Wij mogen aannemen, dat de girale saldi thans weer rond 2.000 miljoen bedragen, incl. gurni- en runni-saldi. Deze laatste op hetzelfde totaal aannemende, bedraagt de toeneming aan giraal geld ten opzichte van vóór de sanering ongeveer 150 miljoen, ten opzichte van na de sanering ongeveer 700 miljoen rupiah.

De totale geldhoeveelheid

is mitsdien toegenomen in verhouding tot vóór de sanering met ongeveer één milliard, nl. van 3.751 tot 4.710 miljoen rupiah en in verhouding tot na de sanering van 2.351 tot 4.710 miljoen rupiah of met ongeveer 2.350 miljoen, zodat dus de circulatie inmiddels is verdubbeld. Daarbij

⁴⁾ Het bedrag ad 66 miljoen voor bankbiljetten kwam als oude circulatie voor in de weekstaat van De Javasche Bank per 27 December 1950 en is dus niet ter inwisseling aangeboden, terwijl aangenomen mag worden, dat toen de inwisseling voltooid was.

⁵⁾ Het bedrag ad 64 miljoen als totaal niet gehalveerd geld zal niet zo irrefeel zijn als men bedenkt, dat per ultimo 1949 de gezamenlijke kas der 7 handelsbanken ongeveer 36,7 miljoen rupiah bedroeg.

⁶⁾ Voor een toelichting verwijzen wij naar ons artikel in „E.-S.B.” d.d. 12 April 1950, blz. 238.

moet worden bedacht, dat 60 miljoen rupiah hiervan hebben gediend ter vervanging van geld, dat in bovenstaande berekening niet is opgenomen, dat het circulatiegebied is vergroot met het territorium van de voormalige Republiek Indonesia en dat het deviezenbezit groter is geworden. De laatste factor laat zich berekenen, aannemende dat deze mutaties geheel met de handelsbalans en het dienstenverkeer verband houden; wij weten, dat per saldo het goud- en deviezenbezit van De Javasche Bank is vergroot met 577 miljoen rupiah, waardoor aan de circulatie werd toegevoegd ruim 1.150 miljoen rupiah (het goud werd met deviezen betaald), terwijl het passief van het Deviezenfonds toenam met ruim 170 miljoen, hetgeen aan de circulatie een 520 miljoen rupiah heeft onttrokken. Pro resto zou dan aan de circulatie zijn toegevoegd door de ophoping van het deviezenbezit een 630 miljoen rupiah; zou de deviezenpositie dezelfde zijn gebleven, dan zou de circulatie — in het gunstigste geval⁷⁾ — dus nog altijd met 1.700 miljoen rupiah zijn toegenomen. Echter gaat hier bovendien doorheen spelen de Marshall-hulp voor zover de goederen na de geldsanering in het verkeer zijn gekomen en het de schenkingen betreft. Het enige gegeven hieromtrent is het bijzondere voorschot van De Javasche Bank aan de Regering ad 166 miljoen rupiah, hetgeen zou betekenen, dat voor 250 miljoen in het verkeer is gebracht, welke correctie het cijfer van 1.700 weer op 1.950 miljoen rupiah brengt. Immers, dan kan worden gesteld, dat de verbetering van de deviezenpositie gedeeltelijk te danken is aan deze hulpverlening als schenking. De post ad 166 miljoen rupiah is bij de beschouwing van de schuld der Overheid buiten beschouwing gelaten, omdat daartegenover een creditpost van gelijke hoogte moet lopen.

De vergroting van het circulatiegebied veroorlooft, aangenomen dat daarmede ook in de goederensector een wijziging intreedt — hetgeen uiteraard het geval is — een vergroting van de geldhoeveelheid.

Van belang is te weten, hoe daartegenover

de goederensector

zich heeft ontwikkeld. Omtrent de binnenlandse productie zijn geen gegevens bekend, doch gezien de arbeids- en andere onrust moet worden aangenomen, dat zij kwantitatief niet belangrijk groter is geweest dan in 1949. De export zal kwantitatief met een 12½ à 15 pCt zijn toegenomen — afgescheiden van mutaties in de smokkelhandel —, terwijl daarbij een groter bedrag is gebonden.

Het beloop van de import is kwantitatief teleurstellend geweest; ook hier werd, blijkens de invoerstatistiek, een belangrijk groter geldsbedrag nodig voor de transacties en hoewel in de consumptiesfeer ook prijsverlagingen zijn opgetreden, is per saldo toch het geldsbedrag, dat gebonden werd — behalve door de kwantitatieve daling van de goederenhoeveelheid ook door de monetaire oorzaken — groter. De door de Regering met betrekking tot de kosten van het huishoudboekje uitgesproken verwachting is niet bewaarheid. Een paar maanden na de geldsanering kwamen voorraden bij de tussenschakels los en was tijdelijk de goederencirculatie, althans in bepaalde sectoren, groter; daarna echter werden de aanvoeren in de importsector minder en werd in bepaalde delen door maatregelen der vakverenigingen (slow-down-actie ter Oostkust van Sumatra bijv.) de goederendoorstroming ernstig belemmerd.

De voortdurende loonsverhogingen hebben bovendien verschuivingen in de inkomensstromen teweeggebracht, welke in een dergelijke labiele monetaire sfeer als de geschetste, grote gevaren inhouden, omdat zij het optreden

⁷⁾ Voor een buitenstaander zijn uiteraard de condities waartegen het deviezenbezit wordt verkregen en afgestaan nooit precies te controleren, terwijl de regeling tussen de Overheid en De Javasche Bank ook niet bekend is.

van de inflatiespiraal bevorderen. Immers, wordt de verschuiving in de inkomensstroom niet begeleid door een verschuiving in de sfeer der consumptiegoederen, dan ontstaan daardoor discrepanties, dus spanningen met zwevende koopkracht in bepaalde inkomensectoren en deze veroorzaken inflatiegevolgen, welke leiden tot meer incidentele prijsstijgingen, welke op haar beurt weer leiden tot onvoldoende koopkracht bij bepaalde categorieën en nieuwe eisen tot loonsverhoging met de daaraan verbonden prijsstijgingen of verschuivingen in de inkomenssfeer. Deze gevaarlijke ontwikkeling zien wij ter Oostkust: belangrijke loonsverhogingen, welke echter geen koopkracht kunnen uitoefenen, omdat de slow-down-actie der havenarbeiders de goederendoorstroming vertraagt.

Conclusie

Voor 1951 ziet de ontwikkeling er op het ogenblik niet gunstig uit voor het slagen der sanering. De geldhoeveelheid is groter en zelfs belangrijker groter, de binnenlandse situatie is politiek en dus economisch niet gunstig, de financiering van het tekort op het overheidsbudget zal de circulatie verder vergroten. De verlaging van de overgangsbelasting — noodzakelijk geworden door de prijsstijgingen — zal meer koopkracht in het verkeer doen

komen, waartegenover niet meer goederen staan, maar daartegenover zal de doorvoering van de omzetbelasting als cascadeheffing van 2½ pCt in het verkeer de prijzen van de niet als eerste levensbehoeften beschouwde goederen, (welke laatste categorie is vrijgesteld) met een 10 pCt of meer, doen stijgen en daarmee bovendien het vertrouwen in de monetaire politiek verder ondermijnen. Alleen een toevor van goederen en een prijsdaling van de goederen van het huishoudbudget zou hier verbetering kunnen brengen.

Het feit echter, dat de geldhoeveelheid in 1950 met 2.350 miljoen rupiah is toegenomen, weliswaar in een groter circulatiegebied maar zonder evenredige toeneming van de goederencirculatie, ja zelfs voor 400 miljoen rupiah juist ten gevolge van het onttrekken aan de goederencirculatie, is een ernstig symptoom. Zulks wordt ook geïllustreerd door het feit, dat een circulatie van 3½ milliard vóór de geldsanering reeds te groot werd geacht en alweer, dat zonder belangrijke wijziging aan de goederenzijde en voor 400 miljoen zelfs door aanwas van het deviezenbezit ten koste van de goederencirculatie, sedertdien de circulatie nog bijna een milliard rupiah groter is geworden.

Amsterdam.

J. F. HACCÓN.

De mogelijkheden van het zelfbedieningssysteem in Nederland

De vermindering van koopkracht en de spanning tussen lonen en prijzen, waaronder ons land lijdt, heeft de discussies omtrent de verlaging van distributiekosten weer doen oplaaien.

Deze discussies, welke reeds zovele jaren woeden, hebben opeens een machtig argument naar voren gebracht.

Sedert 1936 zijn de distributiekosten in de Verenigde Staten van Amerika relatief met circa 10 pCt gedaald, hetgeen uiteindelijk een besparing betekent van vele millarden dollars per jaar. Dit blijkt voornamelijk te danken te zijn aan de invoering van het zelfbedieningssysteem, een revolutionaire ontwikkeling van de detailhandel, die sedert eeuwen eigenlijk niet van systeem veranderd was. Het is daarom zonder meer duidelijk, dat vele landen er toe overgegaan zijn dit systeem grondig te onderzoeken, met het gevolg, dat men in vrijwel alle gevallen het systeem ging toepassen.

Ook in ons land was het dringend nodig, dat men aan deze ontwikkeling meer aandacht ging schenken. Het is daarom van de Internationale Kamer van Koophandel, afdeling Nederland, een goede gedachte geweest haar Studiecommissie voor Distributievraagstukken opdracht te geven een werkkommissie uit haar midden te benoemen, welke de mogelijkheden van het zelfbedieningssysteem voor Nederland zou moeten onderzoeken.

Deze commissie, samengesteld uit diverse geledingen van de industrie en handel op het gebied van levensmiddelen en met de hulp van een bekende statisticus en een vakgroepbestuurder, heeft enige tijd geleden haar rapport ¹⁾ aan de Internationale Kamer van Koophandel, afdeling Nederland, uitgebracht.

Teneinde het terrein van onderzoek niet al te uitgebreid te maken, heeft de commissie de volgende definitie van zelfbediening als uitgangspunt genomen: „Zelfbediening

is een vorm van de detailhandel, waarbij de cliëntele gelegenheid wordt geboden zonder behulp van speciaal verkooppersoneel de artikelen, welke op gemakkelijk bereikbare wijze zijn opgesteld te kiezen en mede te nemen om daarna in één afrekening aan een kassa het totale aankoopbedrag te voldoen”.

De opzet van het betreffende rapport is geweest de vragen, die bij handel en industrie over het begrip „zelfbediening” zijn opgekomen, zo uitvoerig mogelijk te beantwoorden. Hiervoor was het echter nodig, dat de geschiedenis en de ontwikkeling van het zelfbedieningssysteem in de Verenigde Staten van Amerika en de Europese landen en de omstandigheden, waaronder dit systeem gegroeid was, grondig werd onderzocht.

Daarna is overgegaan tot een bestudering van de huidige structuur der handel in levensmiddelen in Nederland en van de mogelijkheden om binnen deze structuur het zelfbedieningssysteem een plaats te geven.

De algemene voordelen van een zelfbedieningssysteem zijn zo algemeen bekend, dat wij ze hier alleen nog slechts in het kort willen noemen:

1. lagere prijzen ten gevolge van commerciële concentratie en kostenverlaging;
2. tijdsbesparing door het vervallen van wachttijden;
3. het plezier van zich zelf te bedienen, in volle onafhankelijkheid, zonder interventie van wie dan ook.

Het zal de lezers' op dit moment waarschijnlijk het meest interesseren, dat de bovengenoemde commissie tot de overtuiging is gekomen, dat zelfbediening totaliter kostenbesparend werkt, wanneer men de kostenverhogingen en de kostenbesparingen tegen elkaar afweegt.

Kostenverhogingen worden veroorzaakt door:

1. de noodzaak te komen tot verpakking van alle artikelen. De Nederlandse fabrieken zijn nog niet voldoende op verpakking van alle artikelen ingesteld. Op het ogenblik wordt ongeveer 60 à 70 pCt van de artikelen der levensmiddelenbranche in kant en klare consumentenverpakking geleverd. Dit percentage zal verder stijgen naarmate de

¹⁾ Dit rapport zal binnenkort worden gepubliceerd.

Exemplaren zijn reeds nu te bestellen bij de Nederlandse Studiecommissie voor Distributievraagstukken, secretariaat Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.

deviezenpositie in mindere mate dan thans het geval is belemmerend werkt op de invoer van verpakkingsmachines en verpakkingsmateriaal.

Hierbij dient nog speciale aandacht te worden geschonken aan het feit, dat zelfbedieningszaken *speciale* verpakkingen eisen. De verpakking dient nl. voor een belangrijk gedeelte de taak van het verkopend personeel over te nemen. Zij moet de goederen aantrekkelijk offeren, inlichtingen geven omtrent de inhoud, het gebruik etc.

Tenslotte moeten de artikelen ook nog zoveel mogelijk duidelijk zichtbaar zijn. (Een transparante verpakking verdient dan ook de voorkeur). Wel kan geconstateerd worden, dat steeds meer artikelen door onze fabrikanten worden verpakt en dat het publiek een steeds duidelijker voorkeur voor verpakte artikelen gaat vertonen. In dezen gaat het zelfbedieningssysteem dus met de ontwikkeling mee. Zolang echter de industrie nog niet voldoende verpakte artikelen kan leveren en eventuele ondernemers dus zelf zullen moeten verpakken, is het gewenst, dat de Warenwet met enige soepelheid wordt toegepast, speciaal waar het betreft de voorschriften voor aanduiding van het artikel en de inhoud op de verpakking. Naleving van deze voorschriften zal nl. voor ieder detailbedrijf individueel sterk kostenverhogend werken en derhalve een prijsverhogende tendentie hebben;

2. de behoefte om meer reclame te maken in de zaak. Het spreekt nl. vanzelf, dat het verkoopsgesprek ook voor een groot deel vervangen zal moeten worden door een betere affichering van de artikelen in de winkels. Daar een groot deel van de aankopen in zelfbedieningswinkels bij „impuls” geschiedt, dienen zeer aantrekkelijke aankondigingen te worden gemaakt;

3. de hogere eisen, welke aan de groothandel en/of de fabrikant zullen worden gesteld. Daar de zelfbedieningswinkel uitsluitend artikelen kan verkopen, die een zeer aantrekkelijk uiterlijk hebben en die voldoen aan de bovengenoemde eisen van verpakking en dergelijke dient ook de grossier zijn keuze daardoor geheel te laten beïnvloeden. De mogelijkheid om onbekende artikelen in niet-attractieve verpakkingen te verkopen op grond van het feit, dat de winstmarge zeer gunstig is, komt in het zelfbedieningsbedrijf te vervallen. Bovendien is de gunstige exploitatie van zelfbedieningszaken voor een deel te danken aan de hoge omzetsnelheid en regelmatige herbevoorrading is dus noodzakelijk. Dit werkt voor de grossier kostenverhogend, ook al omdat het voorraadrisico, dat eerst voor het grootste deel door de detaillist werd gedragen, nu vrijwel geheel ten laste komt van de leverancier. (Hier tegenover staat echter, dat het leverancierscrediet korter kan zijn). In ieder geval blijkt, dat de zelfbedieningswinkel een sterker behoefte heeft aan de grossiersfunctie (met de nadruk op „functie”) dan de kleine winkelier. Ook zal het streven naar consignatiegoederen toenemen.

Kostenverlagend werken de volgende factoren:

1. vermindering van de lekkage bij de winkelier door
 - a. minder bederf (verpakking en grotere omzetsnelheid);
 - b. minder verlies bij weging (verpakking);
 - c. minder kans op fraude (slechts éénmaal afrekenen);
 - d. minder vergissingen bij het afrekenen (geschiedt slechts éénmaal).

Meerdere diefstal door klanten wordt door deze bovenstaande punten overgecompenseerd.

2. grotere concentratie van de koopkracht op de merkartikelen zal leiden tot grotere concentratie bij de industrie. Deze concentratie zal leiden tot massafabricage met alle voordelen daaraan verbonden;

3. het afnemen van de thuisbezorging en de credit-

verlening door de detaillist en de toeneming van het ordergemiddelde zal tot relatief lagere kosten leiden;

4. relatief nemen de vaste kosten af. Hierbij denken wij vnl. aan de personeelkosten, kosten van huur, verlichting e.d.

Wij willen hier gaarne nog enige *algemene punten* aan toevoegen.

a. De grootte van de zelfbedieningszaak.

Dikwijls wordt beweerd, dat de kapitaalinvestering in een zelfbedieningszaak veel groter dient te zijn dan in een toonbankzaak. Onderzoekingen en ervaringen in het buitenland bewijzen, dat deze stelling in haar algemeenheid niet geheel juist is. De inrichting van een zelfbedieningszaak kan in vele gevallen met nagenoeg dezelfde kosten geschieden als die van een gewone toonbankzaak. Het is een onjuiste veronderstelling, dat in een zelfbedieningszaak het aantal bedienden kleiner zou zijn dan in een toonbankzaak. Het is echter wel juist, dat men met hetzelfde aantal personen een grotere omzet kan behalen. Het personeel krijgt echter een andere taak. Daar in een zelfbedieningszaak méér de nadruk valt op de uitstalling en reclame dan op het verkoopsgesprek, wordt hij meer een „sales promotor”. Hij dient zich meer toe te leggen op het uitdenken van attractieve opmaak. Hij kan meer volgens zijn smaak te werk gaan en steeds met andere ideeën experimenteren. Het is nl. gebleken in het buitenland, dat gemiddeld 40 pCt van de aankopen impulsaankopen zijn. Het gezegde: „Aanzien doet gedenken” telt hier zeer zwaar. Zelfbediening moedigt impulsaankopen aan, de klanten behoeven niet te vragen wat een artikel kost en hoe een artikel is — iets wat een klant altijd moet overwinnen —, doch kan in de zelfbedieningswinkel het artikel bekijken, de prijs zien, de gebruiksaanwijzing lezen enz. Alle artikelen worden getoond om kijkers tot kopers te maken. Een ander aspect van deze zaak is, dat het personeel dus de kans krijgt de andere zijde van het beroep speciaal naar voren te brengen. Het vak van winkelbediende zal hierdoor een groot deel van zijn impopulariteit verliezen; dit zal de geest in de zaak ten goede komen en het aanwerven van employé's vergemakkelijken, ook al omdat het personeel ontlast wordt van vele fysieke arbeid en dus minder vermoeid raakt. Het publiek loopt hier zelf naar de artikelen toe en draagt deze zelf mee. Bovendien ziet de winkel er ordelijker uit en is ook gemakkelijker schoon te houden.

b. Vestigingseisen.

Indien men aanneemt, dat het zelfbedieningssysteem in Nederland in een behoefte des tijds voorziet en tot lagere prijzen zal leiden, zal het gewenst zijn, dat de vestigingwet niet remmend op deze ontwikkeling werkt. Het Vestigingsbesluit Kruidenierswaren laat wel een betrekkelijk groot assortiment toe, doch voor de volgende artikelenbranches gelden nog vestigingsregelingen: melk en melkproducten, bakkersartikelen, aardappelen, groenten en fruit, vlees, consumptie-ijs, vis. Bovendien is momenteel voor elke uitbreiding met een nieuwe tak van bedrijf, als hoedanig practisch elke toewijzing aan het assortiment wordt aangemerkt, een vergunning ingevolge het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf vereist. Het is te verwachten, dat in de komende herziening van de Vestigingwet getracht zal worden een oplossing van het aan de huidige systematiek van de Wet inhaerente gevaar van brancheverstarring te vinden. Het is een goed voorteken, dat de Bedrijfsgroep Detailhandel hieromtrent in deze zin heeft geadviseerd, dat voor de kernartikelen van het assortiment de volledige vakbekwaamheidseis wordt gesteld en voor de nevenartikelen aanvullende eisen.

De slotconclusies, waartoe men na bestudering van het gehele probleem komt, zijn deze:

Er zijn geen factoren, welke er op wijzen, dat zelfbediening in Nederland niet mogelijk of niet gewenst zou zijn. Integendeel, het is alleszins aannemelijk, dat zelfbedieningsbedrijven in Nederland zéér goed mogelijk zijn. De kans bestaat echter, dat een ruime aanpassing nodig zal blijken te zijn. Bovendien zal er zorgvuldig op gelet dienen te worden, dat opzet en sfeer geen weerstanden bij het publiek opwekken. Het zelfbedieningssysteem zal dan waarschijnlijk leiden tot een toeneming van het persoonlijk bezoek aan de betreffende winkels, afneming van het aantal orders per cliënt per week, toeneming van het ordergemiddelde, afneming van het aantal te bezorgen orders en de vraag naar credit.

Zelfbediening mag echter in geen geval worden gezien als een magische formule voor omzetverhoging. Alvorens het systeem toe te passen, dient men een degelijk onderzoek in te stellen. De techniek van andere landen kan niet zonder meer worden overgenomen. Ieder land, iedere stad en zelfs iedere straat eist een ander soort zaak, welke past bij haar economische en sociale omstandigheid.

Gelet echter op o.a. de moeilijkheid van keuze van vestigingsplaats en de instelling van het Nederlandse publiek kan echter voorlopig geen algehele vervanging van de toonbankzaak door zelfbedieningszaken worden verwacht.

Het systeem kan er echter op rekenen, dat de tijd door

de vernieuwing van de generaties in zijn voordeel zal werken. Daarbij zal het echter nodig zijn, dat het systeem werkelijk ook bewijst een vooruitgang in de distributie te zijn.

De meeste kans op succes heeft het zelfbedieningssysteem echter pas wanneer het wordt toegepast in een gezonde markt, bevrijd van rantsoenering, contingentering en andere beperkingen.

Daarom zal de grote ontplooiing in Europa zéér worden bevorderd door het wegvallen van de economische grenzen, die onze landen momenteel nog scheiden. De opkomst van een uitgebreide consumptiemarkt zal aan de industrie en landbouw van ons continent de gelegenheid geven zich toe te leggen op meer massale productie tegen lagere kosten. De verkregen rationalisatie zal dan vervolmaakt kunnen worden door een efficiënte, moderne distributievorm; het zelfbedieningssysteem.

Dan pas kan worden gesproken van een harmonie in de productie en distributie, beide werkende op de meest rationele voorwaarden om te komen tot het door ieder gewenste en niet hoog genoeg te schatten doel: iedere Europeaan, zelfs de armsten, in staat te stellen zich met een minimum aan uitgaven te voorzien van betere en gevarieerdere voeding in een voldoende hoeveelheid.

Amsterdam.

J. J. VAN GENT, ec.dr.s.

De sociale verzorging in Zweden

Inleiding.

Om zich een juist beeld te vormen van de betekenis der sociale verzorging in een zo bij uitstek democratisch land als Zweden, kan men niet beter doen dan enkele cijfers, die op deze zaak betrekking hebben, onder de loupe te nemen.

In het jaar 1948 werden door de Zweedse openbare lichamen meer dan 2.200 mln kronen¹⁾ uitgegeven voor sociale doeleinden. Dit bedrag komt overeen met 10 pCt van het totale nationale inkomen. Van deze uitgaven werd ruim 75 pCt (1.700 mln kronen) door de Staat aangewend; deze 1.700 mln kronen betekenen $\frac{1}{3}$ gedeelte van het totale staatsinkomen. Ter vergelijking diene, dat in hetzelfde jaar 850 mln kronen werden uitgegeven voor de nationale defensie. De overige 500 mln kronen voor sociale doeleinden werden uitgegeven door de lagere publiekrechtelijke lichamen (de plattelandsdistricten en de grote steden), in hoofdzaak voor de instandhouding van ziekenhuizen.

De sociale uitgaven worden voor een groot deel gefinancierd uit de algemene rijksmiddelen, d.w.z. in de eerste plaats uit de algemene inkomstenbelasting en de indirecte belastingen. In dit verband is het wel aardig er aan te herinneren, dat, toen in 1913 de eerste wet op de ouderdomsvoorziening tot stand kwam, tegelijk een tabaksbelasting werd ingevoerd, waarvan de baten de uitgaven ten gevolge van de nieuwe sociale wet zouden moeten dekken. Hoewel thans de uitgaven voor de ouderdomsvoorziening, mede als gevolg van de latere wetgeving op dit gebied, veel te hoog zijn om uit de tabaksbelasting te kunnen worden voldaan, dragen toch nog steeds de rokers een belangrijk steentje bij voor de verzorging van de ouden van dagen en de invaliden. Het Zweedse voorbeeld werd in 1948 gevolgd door Zwitserland, waar in dat jaar een speciale tabaksbelasting werd ingevoerd ter financiering van de kosten voortvloeiende uit de nieuwe wet op de ouderdomspensioenen.

Een van de beginselen der Zweedse sociale verzorging is, dat de sociale uitkeringen volkomen onafhankelijk

dienen te zijn van de directe bijdragen der betrokkenen. Slechts een klein deel (ongeveer 18 pCt) van de kosten der ouderdomsvoorziening wordt betaald uit de speciale bijdragen der „verzekerden”. Iedere Zweed tussen de 18 en 66 jaren moet, verschillend naar de hoogte van zijn inkomen, per jaar minimaal 6 en maximaal 100 kronen betalen voor de ouderdomsvoorziening. Het voldoen aan deze verplichting heeft echter niets te maken met het recht op ouderdoms- of invaliditeitspensioen voor de contribuabele. Deze bijdrage draagt zuiver het karakter van een belasting en wordt dan ook tegelijk met de andere belastingen geïnd.

In de laatste jaren zijn in Zweden vele nieuwe maatregelen tot stand gekomen op het gebied der sociale verzorging en nog andere maatregelen worden op dit ogenblik uitgewerkt, zoals bijv. de vervanging van de vrijwillige ziekteverzekering en de eveneens vrijwillige werkloosheidsverzekering door verplichte verzekeringen. Waar in ons land thans eveneens een belangrijke herziening van bepaalde onderdelen der sociale verzekering aan de orde is, is een behandeling van de Zweedse regelingen op dit gebied niet zonder betekenis.

De Zweedse sociale verzekering.

De overigens niet alleen academische vraag „verzekering of verzorging” ter zijde latend, kunnen wij vaststellen, dat die Zweedse wetgeving, die men elders „sociale verzekeringswetgeving” pleegt te noemen, gebaseerd is op de volgende vijf beginselen:

1. de verzekering moet alle burgers omvatten. Zoals wij nog zullen zien hebben ook millionairs en zelfs de Koning, zo zij dit wensen, recht op een ouderdoms- en invaliditeitspensioen;
2. de uitkeringen moeten zo hoog zijn, dat armenzorg niet nodig is;
3. de verzekering moet ook de personen omvatten, die van de „verzekerden” financieel afhankelijk zijn;
4. de uitkeringen moeten verhoogd worden als de kosten van levensonderhoud stijgen;
5. de uitkeringen moeten afhankelijk zijn van de

¹⁾ De officiële koers van de Zweedse kroon is momenteel f 73,25 per 100 kr. aankoop en f 73,66 verkoop.

persoonlijke bijdragen; over dit punt spraken wij reeds.

Deze beginselen komen nog niet in alle sociale verzekeringswetten tot uiting; vandaar dan ook het reeds aangeduide streven tot herziening der wetgeving.

Als sociale verzekeringswetten zullen wij achtereenvolgens bezien: de ouderdoms- en invaliditeitsvoorziening, de regeling der kinderbijslagen, de ziekteverzekering, de ongevallenverzekering en de werkloosheidsverzekering.

De ouderdoms- en invaliditeitsvoorziening.

Zoals reeds gezegd dateert de eerste Zweedse Pensioenwet van 1913. Hoewel deze wet herhaaldelijk gewijzigd werd, bleven er steeds bezwaren aan verbonden, zowel van principiële aard als t.o.v. de hoogte der uitkeringen. De Nationale Pensioenwet van 29 Juni 1946, in werking getreden op 1 Januari 1948, nam deze bezwaren weg; in deze nieuwe wet komen de hiervoor genoemde beginselen duidelijk tot uiting, vooral het tweede beginsel, dat het staatspensioen voldoende moet zijn om in het levensonderhoud te voorzien, opdat ouden van dagen geen beroep behoeven te doen op kerkelijk of burgerlijk armbestuur. Omdat de beginselen van de Zweedse sociale verzekeringswetgeving zo diametraal verschillen met die van onze wetgeving is het dienstig deze Pensioenwet wat uitvoeriger te bespreken.

De Zweedse Nationale Pensioenwet omvat een regeling voor het ouderdomspensioen, het invaliditeitspensioen, de uitkering bij langdurige ziekte en het weduwenpensioen. Iedere Zweedse burger, woonachtig in Zweden, kan pensioenrechten doen gelden. Op grond van een overeenkomst tussen de Scandinavische landen kunnen ook Denen, Finnen, Noren en IJslanders, die vijf jaren in Zweden wonen, een ouderdomspensioen ontvangen.

Ouderdomspensioenen.

Het basis-ouderdomspensioen, waarop iedere Zweed op 67-jarige leeftijd recht heeft, bedraagt 1.000 kronen per persoon per jaar; voor echtparen 1.600 kronen. Deze basispensioenen zijn onafhankelijk van het inkomen van de betrokkene(n) uit andere bronnen.

Invaliditeitspensioenen.

Het basis-invaliditeitspensioen bedraagt 200 kronen per jaar, eveneens onafhankelijk van het eigen inkomen van de invalide. Boven dit basis-invaliditeitspensioen wordt een aanvullingspensioen gegeven tot een maximum van 600 kronen per jaar voor een gehuwde en van 800 kronen per jaar voor een ongehuwde. De hoogte van dit aanvullingspensioen is wel afhankelijk van het inkomen van de invalide.

Recht op invaliditeitspensioen hebben alle personen van 16 tot 66 jaar, die door hun lichamelijke of geestelijke toestand niet in staat zijn in hun levensonderhoud te voorzien door het verrichten van werkzaamheden, welke met hun kundigheden in overeenstemming zijn. De vermindering van arbeidsgeschiktheid moet blijvend geacht worden; invaliditeit wordt aangenomen, indien de arbeidsgeschiktheid $\frac{1}{3}$ deel of minder van de normale capaciteit bedraagt.

Uitkering bij ziekte.

Een ziekte-uitkering wordt verstrekt aan iedere persoon, die tenminste één jaar achtereenvolgend arbeidsongeschikt was, dat hij in de termen zou vallen voor invaliditeitspensioen, als de ongeschiktheid, zonder blijvend te zijn, beschouwd moet worden van lange duur te zullen zijn. De tijd, gedurende welke deze uitkering zal worden verstrekt, wordt van te voren vastgesteld. Voor de hoogte en de wijze van berekening van de uitkering bij ziekte gelden dezelfde regels als voor het invaliditeitspensioen.

Weduwenpensioenen.

Een vrouw van minstens 55 jaar, die weduwe wordt, ontvangt als zij vijf jaren of langer gehuwd is geweest,

een weduwenpensioen van maximaal 600 kronen per jaar; de hoogte is afhankelijk van het eigen inkomen. Onder bepaalde omstandigheden ontvangt een weduwe of weduwnaar met kinderen van 10 jaar of jonger een uitkering, waarvan de grootte overeenkomt met die van het weduwenpensioen.

Aanvullende uitkeringen.

Het ouderdoms-, invaliditeits- en weduwenpensioen, alsmede de bovengenoemde uitkering bij langdurige ziekte, worden in bepaalde gevallen aangevuld met aparte uitkeringen ter tegemoetkoming in de huishuur, met een speciale uitkering voor vrouwen en met een speciale vergoeding in geval van blindheid. Bij de bepaling van de grootte van deze aanvullende uitkeringen speelt de hoogte van het eigen inkomen uit andere bronnen een rol.

Huuraanvulling.

Er bestaat een algemene en een bijzondere uitkering ter tegemoetkoming in de kosten van de huishuur. De algemene uitkering hangt af van de gemeente waar de betreffende persoon woont. In verband met de kosten van huur en verwarming zijn de Zweedse gemeenten in vijf groepen verdeeld en de hoogte van deze huurutkering hangt af van de groep, waarin de woongemeente is ingedeeld. Deze uitkering bedraagt van 100 tot 600 kronen voor alleenstaanden, van 200 tot 800 kronen per jaar voor echtparen.

De bijzondere huurutkering is gemeentelijk geregeld, ook wat de hoogte betreft. Algemeen beginsel is, dat de aanvulling voldoende moet zijn om de betaling van een redelijke huur, voor zover die niet gedekt wordt door enige andere vorm van pensioen, mogelijk te maken.

Speciale uitkering voor vrouwen.

De echtgenote van een gehuwde man, die recht heeft op pensioen, ontvangt, als zij zelf 60 jaar of ouder, maar nog geen 67 jaar is — dan krijgt zij immers ouderdomspensioen — en het echtpaar minstens vijf jaar gehuwd is een uitkering gelijk aan het bedrag, dat zij aan invaliditeitsrente zou hebben ontvangen, ware zij invalide geweest.

Blinden-uitkering.

Deze bedraagt 700 kronen per jaar, onafhankelijk van de hoogte van het inkomen uit andere bronnen en deze uitkering vormt een aanvulling van het invaliditeitspensioen, want alle blinden hebben tevens recht op de basis-invaliditeitsuitkering van 200 kronen.

Verhoging van de pensioenen bij prijsstijging.

Wanneer de kosten van levensonderhoud stijgen worden de verschillende pensioenuitkeringen automatisch verhoogd met een bijzondere toelage. De hoogte daarvan wordt eens per jaar bepaald naar de verhouding tussen het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud in dat jaar en hetzelfde indexcijfer in Juni 1946, toen de nieuwe Pensioenwet werd aangenomen.

De regeling der kinderbijslagen.

De nieuwe regeling van de kinderbijslagen trad eveneens op 1 Januari 1948 in werking. Deze wet onderscheidt algemene en bijzondere kinderbijslagen. Algemene kinderbijslagen ontvangen alle in Zweden woonachtige kinderen beneden de leeftijd van 16 jaar; deze bijslag bedraagt 260 kronen per jaar, onafhankelijk van het inkomen der ouders. Bovendien worden bijzondere kinderbijslagen gegeven voor het onderhouden en opvoeden van de kinderen van weduwen en invaliden, wezen en onder bepaalde omstandigheden, van onwettige kinderen. Deze bijzondere bijslag bedraagt 420 kronen per jaar voor hele of, in enkele gevallen, halve wezen en maximaal 250 kronen voor een aantal in de Kinderbijslagwet genoemde categorieën van

kinderen en voor de kinderen van ouders; die staatspensioen ontvangen.

Er is geen Zweed, hoe rijk hij overigens ook zijn mag, die zich de kinderbijslag niet laat uitkeren. Dit vindt zijn oorzaak hierin, dat althans in de rijksbelastingen de vermindering van het belastbaar inkomen op grond van het bezit van kinderen onbekend is; de kinderbijslag wordt daarom als een soort belastingvermindering beschouwd. In sommige gemeentebelastingen kende men tot voor kort nog wel de kinderaftrek, maar zo onjuist vonden de Zweden dit systeem, dat een speciale wet het moest verbieden. Ter compensatie zal nu de algemene kinderbijslag op 290 kronen per kind per jaar worden gebracht. Deze maatregel komt uiteraard vooral aan de minder goeden ten nutte.

De ziekteverzekering.

De ziekteverzekering is op het ogenblik nog vrijwillig, maar een wet, die deze verzekering tot een verplichting zal maken, is reeds door het Zweedse Parlement aangenomen en zal binnen niet te lange tijd in werking treden.

De vrijwillige verzekering omvat 75 pCt van de bevolking en wordt door de Staat in belangrijke mate gesubsidieerd.

De verplichte ziekteverzekering omvat zowel de geldelijke uitkering ter compensatie van het door ziekte te derven loon als de geneeskundige verzorging. Het ziekengeld bedraagt 3,50 kronen per dag, onafhankelijk van het inkomen uit andere bronnen; het wordt verhoogd met een extra-uitkering voor gehuwden — ook als de vrouw ziek is — van 2 kronen en een kindertoeslag van 50 öre per kind per dag. Het ziekengeld zal worden uitgekeerd van de vierde ziektedag af en voor ten hoogste 730 dagen. Binnen het kader der wet is het mogelijk zich vrijwillig te verzekeren voor verhoging van het ziekengeld met een supplement van 1,50, 3 of 4,50 kronen per dag. Hoger dan het loon kan echter het ziekengeld niet worden.

De geneeskundige verzorging omvat de vergoeding van $\frac{3}{4}$ gedeelte van alle te maken dokters-, ziekenhuis-, operatie- en andere kosten. De Staat zal ongeveer 70 pCt van de totale kosten der verplichte ziekteverzekering voor zijn rekening nemen.

De ongevallenverzekering.

Evenals in vrijwel alle andere beschaafde landen is ook in Zweden de ongevallenverzekering de oudste sociale verzekering. De eerste ongevallenwet dateert van 1901; zij werd later vervangen door de herhaaldelijk gewijzigde ongevallenwet van 17 Juni 1916, die na een ingrijpende wijziging in 1948 nog steeds van kracht is. Sedert 1930 dekt de ongevallenverzekering ook het risico der beroepsziekten.

Onder de ongevallenverzekering vallen alle personen met een arbeids- of leerlingovereenkomst en ook de leerlingen der nijverheidsscholen. Naast ongevallen in het bedrijf worden ook ongevallen, die de werknemer overkomen op weg naar en van het werk, als beroepsongevallen beschouwd; de interpretatie van de bepalingen dienaangaande is in Zweden ruimer dan in Nederland.

De premie wordt door de werkgever betaald en wordt vastgesteld in evenredigheid met de gevarenmogelijkheid van het betreffende bedrijf. De werkgever mag ook werknemers, die niet verplicht verzekerd zijn, verzekeren; tevens kan hij ook het risico van ongevallen buiten het werk verzekeren. Van deze mogelijkheden wordt een ruim gebruik gemaakt.

Naast een geheel vrije geneeskundige verzorging heeft de werknemer, die door een ongeval wordt getroffen, recht op een geldelijke uitkering indien hij langer dan twee dagen arbeidsongeschikt is en de arbeidsongeschiktheid minstens 25 pCt bedraagt.

De geldelijke uitkering wordt in dit geval van de dag na het ongeval af uitbetaald. Zij bedraagt, zo het jaarloon

lager is dan 1.785 kronen, bij algehele arbeidsongeschiktheid 5 kronen per dag voor een kostwinner en 3,50 kronen per dag voor een niet-kostwinner. De hoogste uitkering per dag, die gegeven kan worden, dat is wanneer het jaarloon minstens 6.885 kronen bedraagt, is 15,50 kronen per dag voor een kostwinner en 14 kronen per dag voor een niet-kostwinner. In geval van verminderde arbeidsongeschiktheid is de uitkering evenredig lager. Is de arbeidsongeschiktheid van lange duur, dan ontvangt de getroffene een jaarlijkse uitkering, waarvan de grootte verband houdt met de mate van arbeidsongeschiktheid en zijn jaarlijkse inkomen. Deze jaarlijkse tegemoetkoming kan stijgen tot $\frac{11}{12}$ deel van zijn oude jaarloon bij algehele arbeidsongeschiktheid.

In het geval, dat de getroffene overlijdt ten gevolge van een arbeidsongeval, ontvangt de weduwe — of de weduenaar — een jaarlijkse uitkering van $\frac{1}{3}$ deel van het loon en ieder kind onder de 16 jaar ontvangt een uitkering van $\frac{1}{6}$ deel, tezamen tot een maximum van $\frac{5}{6}$ van het loon van de getroffene. Bovendien wordt een uitkering incens gedaan van 500 kronen ter dekking van de begrafenis-kosten.

De werkloosheidsverzekering.

De werkloosheidsverzekering is thans nog vrijwillig in Zweden, doch naar het zich laat aanzien zal er binnen niet te lange tijd ook op dit gebied een verplichte verzekering komen. De huidige regeling dateert van 1934; in theorie kan elke groep van werknemers een werkloosheidsfonds oprichten; in de praktijk komt dit er op neer, dat de werkloosheidsfondsen aan de vakverenigingen zijn gekoppeld. Dit behoeft ons niet te verwonderen in een land waar de vakverenigingen niet minder dan rond 1.250.000 leden tellen bij een bevolking van 7.000.000 zielen en dat het hoogste percentage georganiseerde arbeiders heeft van de gehele wereld. De fondsen zijn in zoverre nationaal, dat er één fonds bestaat voor een bepaalde tak van nijverheid voor het hele land. Er zijn thans 37 fondsen met ongeveer 1.100.000 leden.

Werkloze leden der fondsen ontvangen een dagelijks steunbedrag, dat varieert van 2 tot 8 kronen; daar boven komen dan nog speciale toeslagen. Als de werkloze gehuwd is ontvangt hij 1,25 kronen voor zijn vrouw en 1 kroon voor elk kind per dag extra. De steun mag echter niet hoger zijn dan 60 pCt van het loon voor ongehuwden, 80 pCt voor kostwinners en 90 pCt voor vaders van minstens drie kinderen beneden de 16 jaar. Voorwaarde voor het ontvangen van werkloosheidsuitkering is, dat de werkloze zich laat inschrijven bij een arbeidsbeurs en dat hij een bepaald aantal premies heeft betaald gedurende een zekere periode, die zijn werkloosheid voorafging. Deze premies, waarvan het bedrag in hoogte verschilt naar het werkloosheidsrisico en het bedrag der te betalen uitkering, moet alleen in tijden, dat de werknemer verdient, worden betaald. Het aantal dagen, dat de uitkering wordt betaald, verschilt voor de aparte fondsen van maximaal 120 tot 138 dagen per jaar. De uitkering wordt niet uitbetaald, indien de werkloosheid minder dan zes dagen per periode van drie weken duurt.

De werkloosheidsfondsen ontvangen belangrijke bijdragen van de Staat. In 1949, een jaar van zeer weinig werkloosheid, bedroeg de totale uitkering aan werklozensteun 23,2 mln kronen, waarvan de Staat er 10,9 mln betaalde. De totale premie der leden bedroeg 31 mln kronen, waardoor de gezamenlijke reservfondsen stegen tot rond 140 mln kronen.

Wanneer men deze sociale voorzieningen beziet wordt het duidelijk, hoe het komt, dat de uitgaven voor deze verzorging zulk een groot deel van het nationale inkomen uitmaken. Het bestreken terrein is, wat het aantal der verzekerden betreft dan ook ruimer dan in enig ander

Europees land, waardoor de klassegedachte minder dan ergens anders een rol speelt. Dit kan ook niet anders als men bedenkt, dat 70 pCt van de sociale uitgaven bestaat uit gelduitkeringen en dat het grootste deel daarvan gegeven wordt onafhankelijk van het inkomen van de verzekerde uit andere bronnen.

Men vergete bij de beschouwing van dit alles echter niet, dat Zweden sedert 1814 geen oorlog had te voeren en dat de oorlogen der andere Europese Staten voor dit land niet onvoordelig waren.

's-Gravenhage.

Dr F. BREEDVELT.

INTERNATIONALE NOTITIES

Herbewapening en arbeidskrachten in Engeland

Het aantal arbeiders, dat in de Engelse bewapeningsproductie is ingeschakeld, belooft momenteel ongeveer 500.000. Wanneer het op 29 Januari jl. bekend gemaakte defensieprogramma enige betekenis wil hebben, dan zal dit aantal in het voorjaar of de voorzomer van dit jaar tot minstens 750.000 moeten worden opgevoerd en als het programma over ongeveer twee jaar zijn hoogtepunt zal hebben bereikt, zal het aantal benodigde arbeiders volgens „The Financial Times” van 1 dezer niet ver beneden de 1.000.000 liggen.

De moeilijkheden, die zullen moeten worden overwonnen om een dergelijk snelle uitbreiding mogelijk te maken, zijn buitengewoon groot, vervolgt het blad. In de eerste plaats draait de Engelse economie reeds op volle toeren en er is geen groot aantal werklozen, waarop een beroep kan worden gedaan. In de tweede plaats ligt het in de bedoeling om het aantal militairen, dat nu 725.000 bedraagt, op te voeren tot 800.000 per 1 April 1951 en tenslotte zullen 250.000 reservisten worden opgeroepen.

Bovendien zijn er nog andere spanningen op de arbeidsmarkt werkzaam. De steenkolenmijnen hebben, daar het defensieprogramma staat en valt met de kolenvoorziening, dringend extra-arbeidskrachten nodig. Andere bedrijven, zoals de textielindustrie, zullen, indien zij de gaten, die door het aanwenden der machine-industrie voor de herbewapening in de „export-drive” zijn ontstaan, willen opvullen, geen arbeiders kunnen missen. Wanneer tenslotte weer controlemaatregelen op enigszins grote schaal moeten plaatsvinden — en het is moeilijk te zien, zegt genoemd blad, hoe deze kunnen worden vermeden —, dan zal meer administratief personeel in overheids- en particuliere dienst nodig zijn.

Gelukkig zijn er redenen om aan te nemen, dat er maatregelen zijn, die — mits snel en met kracht toegepast — er toe kunnen leiden, dat de gewenste arbeidskrachten worden opgebracht, zonder dat men zijn toevlucht moet nemen tot „so distasteful a measure as the direction of labour”. De werkloosheid is, zoals gezegd, niet groot, maar in sommige gebieden is er een arbeidsreserve aanwezig. Het zo mogelijk kanaliseren van opdrachten naar deze gebieden zou de last, die op de andere gebieden van Engeland drukt, kunnen verlichten. Voorts zou een verhoging van het aantal vrouwen in de industrie werkzaam; dat eind 1950 reeds 7.276.000 bedroeg, tegen 6.981.000 medio 1948, een waardevolle bijdrage kunnen leveren tot opvoering van het aantal arbeidskrachten. Andere maatregelen, die het overwegen waard zijn, zijn o.a. verlenging van de werkweek en het doen herleven van het stelsel tot het uitzetten van onder-orders bij kleine bedrijven.

Hoe waardevol deze maatregelen ook kunnen zijn, de grootste bijdrage tot het oplossen van het arbeidersvraagstuk moet komen van een verplaatsing van de aanwezige arbeidskrachten naar de metaal- en machine-

industrieën en daarop dient de Overheid in hoofdzaak haar energie te richten. Eén van de belangrijkste wegen, waarlangs dit kan worden bereikt, is het toewijzen van grondstoffen aan essentiële bedrijven ten koste van niet-essentiële. Een dergelijke toewijzing zal of werkloosheid teweeg brengen in de niet-essentiële bedrijven, waardoor arbeiders voor de essentiële bedrijven vrijkomen, of tot gevolg hebben, dat ook de niet-essentiële bedrijven gaan produceren ten behoeve van de defensie. Hoewel uiteraard het laatste alternatief, waardoor de meest volledige benutting der machinecapaciteit wordt verzekerd, de voorkeur verdient, is de uitvoering daarvan, zoals vanzelf spreekt, niet in alle gevallen mogelijk, zodat in ieder geval grote verplaatsingen van arbeiders nodig zullen zijn.

Wil de Regering langs de genoemde weg een snelle verplaatsing van arbeiders bewerkstelligen, dan zal zij, aldus genoemd blad, in de eerste plaats moeten zorgen, dat de opdrachten zo snel mogelijk worden verstrekt, zodat de industrie de nodige plannen tot uitvoering daarvan kan maken. In de tweede plaats dient zij er voor te zorgen, dat die bedrijven, die de orders ontvangen, ook de grondstoffen en de machines verkrijgen, die de uitvoering der orders mogelijk maken.

De wereld-burgerluchtvaart

De wereld-burgerluchtvaart onderhoudt momenteel een luchtvaartnet van bijna 1,2 mln mijlen, dat is ongeveer vijftigmaal de omtrek van de aarde. Ongeveer vijftienmaal zoveel mijlen worden iedere week in lijndienst afgelegd door de 226 lijnvaartmaatschappijen, die de wereld rijk is en die 160 verschillende landen met elkaar verbinden.

Volgens de meest recente gegevens van de „U.S. Civil Aeronautic Board”, die zijn gebaseerd op de officiële vliegplannen per 30 April 1950, bedraagt het aantal in lijndienst bevlogen mijlen over de gehele wereld 17,7 mln per week. Hiervan komen 8,5 mln mijlen, of 48 pCt, voor rekening van Amerikaanse maatschappijen, tegen 60 pCt in April 1947. De daling van de relatieve betekenis van Amerika's bijdrage in de burgerluchtvaart weerspiegelt het gestadige na-oorlogse herstel in de overige landen, hetgeen voorts tot uitdrukking komt in het feit, dat het aantal door de overige landen — met uitzondering van Rusland — bevlogen mijlen per week tussen 1947 en 1950 een uitbreiding onderging van 56 pCt. De uitbreiding in de Verenigde Staten gedurende dezelfde periode beliep 13 pCt.

Zoals onderstaande tabel doet zien — de hier vermelde gegevens zijn ontleend aan „Petroleum Press Service” van deze maand —, is de activiteit der niet-Amerikaanse luchtvaartmaatschappijen over een luchtvaartnet verspreid, dat ongeveer vijfmaal zo groot is als het door Amerikaanse maatschappijen bevlogen net, hetgeen betekent, dat het luchtverkeer in de Verenigde Staten veel intensiever is dan in de rest van de wereld.

Maatschappijen	Aantal in lijndienst bevlogen mijlen per week (in duizenden)				Lengte van het luchtverkeer (in duizenden mijlen)
	1947 1 April	1948 1 April	1949 1 April	1950 30 April	
Amerikaanse mijen:					
Binnenlandse dienst	6.135	6.089	6.509	6.926	76
Buitenlandse dienst	1.472	1.750	1.980	1.650	108
	7.607	7.839	8.489	8.576	184
Overige mijen (excl. Russische):					
Binnenlandse dienst	.	3.154	3.508	3.773	.
Buitenlandse dienst	.	3.045	3.069	3.687	.
	4.817	6.199	6.577	7.460	955
Totaal (excl. Russische mijen)	12.424	14.038	15.066	16.036	1.139
Russische mijen	.	.	1.330	1.690	47
Wereldtotaal	.	.	16.396	17.726	1.186

. betekent: gegevens ontbreken.

Een vergelijking tussen de verschillende luchtvaartmaatschappijen leert, dat op 30 April jl. het grootste luchtvaartnet, nl. 76.284 mijlen, werd bevlogen door de „Air France”. Daarop volgden de K.L.M., de „British Overseas Airways” en de „Pan American World Airways” met resp. 71.395, 69.024 en 57.456 mijlen.

De Verenigde Staten worden bediend door 63 binnen- en buitenlandse luchtlijnen, het Verenigd Koninkrijk en Egypte door 26 maatschappijen, India, Australië en Brazilië ieder door ongeveer 24 nationale en buitenlandse maatschappijen. Australië is na de Verenigde Staten het land, dat over het grootste aantal, nl. 18, binnenlandse commerciële luchtvaartondernemingen beschikt. Eén daarvan maakt aanspraak op het kortste luchtnet ter wereld, nl. 20 mijlen. Het aantal afgelegde mijlen per week bedraagt niet meer dan 600. De opmerkelijk grote mate, waarin van deze maatschappij gebruik wordt gemaakt, bewijst wel, aldus genoemd blad, dat — vooropgesteld, dat er geen alternatieve vervoersmogelijkheden zijn en dat zich bepaalde geografische omstandigheden voordoen — zelfs luchtvervoer over zeer korte afstand mogelijkheden biedt en economisch gerechtvaardigd is.

ongeveer 300 mln kr. bewerkstelligen, waarvan de landbouw 150 à 170 mln kr. zal moeten dragen (prijzverlagingen voor boter, varkensvlees, melk en graan), de handel 100 mln kr. (verkleining van de winstmarges) en de scheepvaart ongeveer 50 mln kr. (vrachtdaling voor in hoofdzaak invoer van brandstoffen). De kosten van levensonderhoud zouden hierdoor naar schatting met 6 punten dalen en een stijging van het inkomen ten bedrage van 100 mln kr. zou hierdoor worden voorkomen. Tegelijkertijd moeten de arbeiders afzien van duurtetoelagen tot een bedrag van ongeveer 150 mln kr.

Naar de „N.Z.Z.” verwacht, zal het zeer moeilijk zijn, de belangengroepen en de beide grote oppositiepartijen tot dit compromis te bewegen. Deze laatste staan op volledige uitvoering van het compensatieprincipe en stellen voor, het prijsniveau na de looncompensatie op het huidige peil te stabiliseren. Een dergelijke prijs-loonstabilisatie zou dan echter, zo merkt het blad op, slechts met behulp van drastische overheidscontrole kunnen worden bereikt, daar anders de loonsverhogingen bij handhaving van de vrije prijsvorming en de consumptievrijheid binnenkort ongetwijfeld weer tot prijsstijgingen aanleiding zouden geven, hetgeen in Juli a.s. weer tot looneisen zou leiden.

De prijs- en loonspiraal in Denemarken

Sinds de devaluatie in September 1949 zijn de kosten van levensonderhoud in Denemarken gestegen van 307 tot 346 (1913 = 100), d.i. met ongeveer 13 pCt. Het indexcijfer voor Januari jl. ligt niet minder dan 13 punten boven dat voor October 1950. Nagenoeg alle artikelen-groepen zijn de laatste maanden in prijs gestegen; zo werden bijv. kleding en schoeisel sinds Juli gemiddeld minstens 10 pCt duurder, de prijzen van levensmiddelen stegen gemiddeld 7 pCt, terwijl ook prijsstijgingen plaatsvonden voor verwarming (cokes), woningen (huur voor nieuwbouw), huisraad e.d. (meubilair, linnengoed, stofzuigers, kinderwagens, radio's enz.) en voor zeep, tabaksartikelen, spiritus, kranten en tijdschriften en met ingang van 1 Januari wederom voor varkensvlees.

Daar de lonen aan de indexcijfers van de kosten van levensonderhoud zijn gekoppeld, dreigt deze prijsontwikkeling een nieuwe loonronde met zich te brengen. Niet alleen de arbeiders, ook ambtenaren en grote groepen particuliere werknemers hebben zich door een dergelijke koppeling van hun lonen aan de kosten van levensonderhoud gedekt tegen daling van hun reëel inkomen, en zijn derhalve gerechtigd een evenredige verhoging van hun nominaal loon te eisen. De arbeiderslonen worden tweemaal per jaar aangepast aan de kosten van levensonderhoud, nl. op basis van de indexcijfers voor Januari en Juli. Volgens de bestaande regeling hebben de arbeiders thans weer recht op een duurtetoelag, neerkomend op een toename van het jaarinkomen met 480 kr. (mannen), resp. 320 en 200 kr. voor vrouwen en jeugdige arbeiders. Voor ambtenaren bedraagt deze toename 480 kr. voor de laagste en 768 kr. voor de hoogste inkomens.

Door deze loonsverhogingen zou de koopkrachtige vraag met minstens 400 mln kr. stijgen en het deflationaire effect van de belastingverhogingen in November weer geheel en al teniet worden gedaan. De Deense Regering, die reeds lang met plannen rondloopt om het indexloonprincipe grondig te herzien, maar van uitvoering door de oppositie en belangengroepen werd afgehouden, heeft thans, naar de „Neue Zürcher Zeitung” van 2 dezer meldt, nieuwe stabiliseringsplannen uitgewerkt, die hierop neerkomen, dat de automatische inkomenscompensatie reeds met ingang van 1 Maart a.s. dient te worden afgeschaft, om per 1 Augustus een algemene loonstop in te voeren. Daarnaast wil men een reeks van prijsverlagingen voor producten van uitsluitend Deense herkomst tot een totaal bedrag van

Exportbevordering in Zweden

De Zweedse uitvoer, die gedurende de oorlogsjaren sterk was ingekrompen, vertoont na het beëindigen der vijandelijkheden een betrekkelijk snel herstel. Eén van de redenen hiervoor was het feit, dat aanzienlijke hoeveelheden stapelartikelen waren opgeslagen teneinde deze, zodra de mogelijkheid daartoe zich zou voordoen, te exporteren. Bovendien konden de in de oorlog binnengekomen buitenlandse orders voor het bouwen van schepen en machines worden uitgevoerd.

Niettemin bleek al spoedig, dat de uitvoer onvoldoende was om de buitengewoon hoge invoer te dekken en in 1947 dreigde een handelsbalansdeficit van bijna 2 mrd kronen 's lands reserves aan buitenlandse valuta's uit te putten. Onder deze omstandigheden was het een eerste vereiste de uitvoer, die naar volume nog steeds beneden vooroorlogs niveau bleef, op te voeren, zegt „Skandinaviska Banken” van Januari 1951. Overheid en particulieren hebben intensieve pogingen ondernomen om Zwedens export te bevorderen, en, zoals onderstaand staatje doet zien, met succes.

De Zweedse uitvoer.

	In mln kronen	Toename t.o.v. vorig jaar	Volume-index 1936-'38 = 100
1947	3.240	—	77
1948	3.979	739	85
1949	4.250	271	98
Oct. 1949 tot Sept. 1950	5.205	955	117

De in bovenstaand staatje weergegeven exportwaarden reflecteren ten dele prijsveranderingen; van 1947 tot 1948 stegen de exportprijzen gemiddeld met 10 à 11 pCt, terwijl zij van 1948 tot 1949 daalden met ongeveer 7 pCt. In 1950 vertoonden zij wederom een — zij het lichte — stijging. Het duurde tot 1949, voordat het uitvoervolume ongeveer het peil van 1936-'38 bereikte, maar van October 1949 tot September 1950 was de stijging, waarin alle uitvoerproducten een aandeel hadden, zeer aanzienlijk.

De algemene stijging van de uitvoer moet, aldus genoemd blad, in de eerste plaats worden toegeschreven aan de inspanning van industrie en handel. Daarnaast moet evenwel de veelzijdige steun van de Overheid worden genoemd. Aan exportindustrieën werd voorrang verleend voor het verkrijgen van bouwvergunningen en invoer-

vergunningen voor noodzakelijke machines en uitrusting, terwijl al het mogelijke werd gedaan om de behoefte aan grondstoffen dezer bedrijven te dekken. Bovendien werd het contingent te bouwen woningen verdeeld, dat plaats met belangrijke exportindustrieën werden bevoordeeld om aan de vraag naar woningen voor hun arbeiders tegemoet te komen. Op ander gebied werden de investeringen en de bouwnijverheid beperkt om grotere uitvoer van producten der houtzagerijen, cement, ijzer, staal enz. mogelijk te maken. Voorts werden pogingen ondernomen om de „bottlenecks” in de industrieën door betere productievoorwaarden uit de weg te ruimen, terwijl tenslotte het aantal officiële handelsvertegenwoordigers in het buitenland werd uitgebreid en handelsexperts naar Zwedens belangrijkste exportmarkten werden gezonden.

Finlands herstelbetalingen in natura

Zoals bekend, moeten de herstelbetalingen van Finland aan Rusland, die oorspronkelijk waren gesteld op \$ 300 mln, doch later werden verlaagd tot \$ 226,5 mln, in natura plaatsvinden ¹⁾.

Wanneer men de lijst van de goederen, die uit hoofde dezer regeling aan Rusland moeten worden geleverd, beziet, dan valt het, zo lazen wij in „The Economic Digest” van vorige maand, op, dat hout en houtwaren, Finlands traditionele exportproducten, die gedurende de jaren 1929/38 83,5 pCt van 's lands uitvoer voor hun rekening namen, slechts ongeveer $\frac{1}{3}$ van de herstelbetalingen uitmaken. Machines, schepen en kabels, die vóór de oorlog een gering percentage van de uitvoer vormden, of helemaal niet werden geëxporteerd, komen op de lijst voor met resp. 33,7, 20 en 8 pCt.

Het ligt voor de hand, dat het Finland aan de nodige fabrieken, machines, grondstoffen en geschoolde arbeidskrachten om aan deze verplichtingen te voldoen ontbrak. De enige uitweg uit deze moeilijkheid bestond uiteraard in het vervaardigen en importeren van de benodigde machines en grondstoffen en de opleiding van arbeiders voor deze nieuwe technische processen. Aan het eind van het eerste jaar bleef Finland, ondanks het feit, dat hout en houtproducten dat jaar 50 pCt van de totale leveranties uitmaakten en het programma derhalve gemakkelijker was uit te voeren, al in gebreke. Finland werd uit deze impasse gered, doordat de periode, waarin de herstelbetalingen moesten worden verricht, door Rusland werd verlengd van zes tot acht jaren.

Toch had Finland eind 1949 van de \$ 226,5 mln reeds \$ 185,2 mln voldaan; dit is te danken aan de samenwerking van vele gunstige factoren, nl. de ondernemingslust der industrieën, de loyaliteit der arbeiders, de bekwaamheid der „planners” en de materiële hulp van buitenaf. Indien één dezer factoren had ontbroken, dan zou ongetwijfeld het gehele programma in duigen zijn gevallen. Inflatie kon evenwel niet worden vermeden, doordat herhaaldelijk loon- en prijsverhogingen moesten worden toegestaan om het industriële apparaat op gang te houden, met het gevolg, dat de koopkracht van de Finse mark in November jl. tot op $\frac{1}{4}$ van die van 1944 was gedaald.

Er is alle reden om aan te nemen, dat het herstelbetalingsprogramma binnen de vastgestelde tijd, nl. 19 September 1952, zal kunnen worden uitgevoerd. Dan komt evenwel het naspel. De industrieën, die de herstelgoederen produceren, zijn, zoals gezegd, sterk uitgebreid. Zo is de capaciteit van de metaalindustrie meer dan tweemaal zo groot als vóór de oorlog, en de vraag rijst, wat met deze extra-capaciteit, wanneer zij niet meer nodig is vóór de productie van herstelbetalinggoederen, moet worden aangevangen. M.a.w.: waar moet Finland de producten dezer industrieën afzetten? In het Westen, waar de Finse industrie moet

concurreren met gevestigde en ervaren Scandinavische en Engelse industrieën, of in het Oosten, dat tot nu toe slechts 20 pCt van de Finse export afneemt, of — met behulp van protectie — op de binnenlandse markt? Het alternatief is stilleggen van deze industrieën, met alle gevolgen, zoals werkloosheid en kapitaalverlies, van dien.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De geldmarkt bleef merkwaardigerwijze bij het passeren van de ultimo ruim, terwijl pas daarna een verkrapping intrad. Het feit, dat het Rijk — welks tegoed bij de circulatiebank met f 75 mln werd versterkt door overboeking van de tegenwaarderekening — per 25 Januari jl. ca f 100 mln aan de gemeenten uitkeerde, speelde hierbij een rol. In eerste instantie komt dit bedrag nl. in handen van de banken, waarbij de gemeenten hun rekening aanhouden. In de weekstaat van De Nederlandsche Bank per 29 Januari demonstreerde zich dit door een daling van de post voorschotten in rekening courant met f 3 mln en een stijging van het tegoed van banken met f 16 mln. Dat de voorschotten zo hoog bleven (nl. f 71 mln bij een tegoed van banken ad f 63 mln) zal wel aan de bepalingen van de credietcontrole moeten worden toegeschreven. Het is namelijk bekend, dat sommige banken hiertoe sinds 17 Januari verplicht waren, op grond van de stand hunner crediteuren en „dekkingsmiddelen” per ult. November 1950.

De geldruimte kwam zowel tot uiting in de callgeldnotering, welke t/m 2 Februari op het minimum van $\frac{3}{4}$ pCt gehandhaafd bleef, als in de onveranderde lage marktdiscounto's. Op de laatste dag van de week vond echter plotseling een verkrapping plaats, waardoor callgeld op 1 pCt kwam en vrijwel alle termijnen schatkistpapier, van Mei—December vervallend, tegen $1\frac{1}{2}$ pCt werden aangeboden.

De kapitaalmarkt.

De aandelenmarkt vertoonde gedurende de verslagweek wederom een matige stijging. Het wantrouwen in de gulden heeft zich de laatste tijd dermate verspreid, dat de aandelenbezitters slechts weinig geneigd zijn van hun stukken afstand te doen, terwijl anderzijds een geringe stijging de inflatievrees betrekkelijk snel tot de bereidheid van aandelenaanloop tegen hoge koersen leidt. Omtrent aandelen Philips circuleerden in het begin van de verslagweek verschillende gunstige geruchten, w.o. dividendverhoging en bijstempeling der aandelen; later werden deze geruchten echter gedementeed. Het agio op Amerikanen schommelde tussen 8 en 10 pCt.

De obligatiemarkt blijft de aandacht trekken. De Eerste Nederlandsche Scheepsverband-Mij geeft f 5 mln 4 pCt pandbrieven uit; uiteraard is dit percentage van 4 een heel evenement voor de obligatiemarkt. Het feit, dat de Herstelbank onderhands f 100 mln zal gaan lenen à $3\frac{1}{2}$ pCt (naar verluidt zelfs tegen een koers van ca 98 $\frac{1}{2}$ pCt), wijst ook op stijging van de rentestand. De onmogelijkheid voor de gemeenten tegen de voorwaarden van de zgn. „rentestafel” geld te lenen, en de koersdaling van de pandbrieven van hypotheekbanken tot ca 90 pCt voor 3 pCt stukken vormen hiervan verdere symptomen.

Of dit alles nu ook een min of meer blijvende rentestijging van de staatschuld impliceert, is o.i. nog niet zeker; men kan zich nl. indenken, dat — bijv. ten gevolge van steunaankopen door de Rijksfondsen — de koersdaling der staatsfondsen geremd of gekeerd zou kunnen worden, indien het Ministerie dat wenselijk zou achten.

De nieuwe $2\frac{3}{4}$ pCt belastingcertificaten vonden, zoals te verwachten was, een zeer gunstig onthaal. Gedurende de eerste drie dagen, dat de inschrijving openstond, werd op deze emissie voor f 100 mln ingetekend.

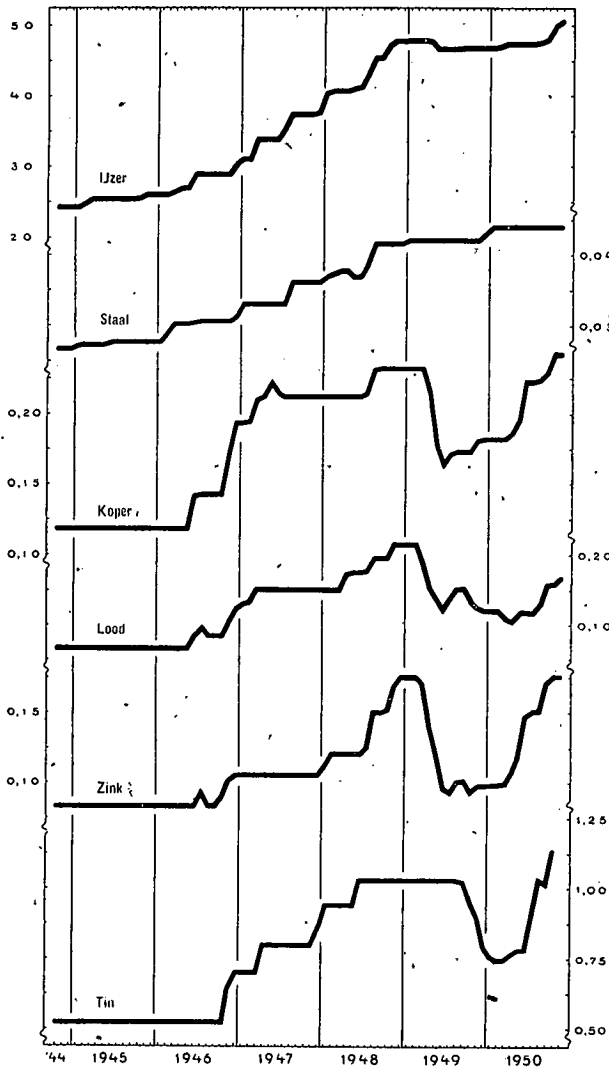
¹⁾ Zie: „Finlands herstelbetalingen” in „E.-S.B.” van 29 September 1948, blz. 775.

	26 Jan. 1951	2 Febr. 1951
Aand. indexcijfers		
Algemeen	160,5	162,6
Industrie	226,0	229,9
Scheepvaart	185,0	187,8
Banken	132,9	133,4
Indon. aand.	55,3	55,8
Aandelen		
A. K. U.	176 $\frac{3}{4}$	177 $\frac{1}{2}$
Philips	247 $\frac{1}{2}$	254 $\frac{1}{2}$
Unilever	232 $\frac{1}{2}$	230 $\frac{1}{2}$
H. A. L.	195	195
Amsterdam Rubber	123	123 $\frac{1}{2}$
H. V. A.	116	115
Kon. Petroleum	318 $\frac{3}{4}$	315 $\frac{1}{2}$
Staatsobligaties		
2 $\frac{1}{2}$ pCt N.W.S.	77 $\frac{9}{16}$	78 $\frac{3}{16}$
3-3 $\frac{1}{2}$ pCt 1947	95 $\frac{1}{16}$	96 $\frac{11}{16}$
3 pCt. Invest. certif.	96 $\frac{1}{16}$	96 $\frac{15}{16}$
3 pCt Dollarlening	96 $\frac{9}{16}$	96 $\frac{1}{2}$

J. C. B.

GRAFIEKEN

Groothandelsprijzen van enige metalen in de Verenigde Staten.

IJzer: pig iron, composite, \$ per long ton
 Staal: finished steel, composite, \$ per lb
 Koper: electrolytic copper (New York), \$ per lb
 Lood: pig, desilverized (New York), \$ per lb
 Zink: prime Western (St. Louis), \$ per lb
 Tin: Straits tin (New York), \$ per lb

(Bron: Survey of Current Business).

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 5 Februari 1951

Activa.		
Wissels, promessen en schuldbrieven in disconto	{ Hoofdbank f 340.848,45 ¹⁾ Bijbank „ „ Agentschappen „ 58.728,30	f 399.576,75 ¹⁾
Wissels, schatkistpapier en valsbuizen, door de Bank gekocht (art. 15, onder 4 ^o , van de Bankwet 1948)	„ „	—
Schatkistpapier, door de Bank overgenomen van de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Februari 1947	„ „	1.500.000.000,—
Voorschotten in rek. crt op onderpand (incl. beleningen)	{ Hoofdbank f 70.120.478,26 ²⁾ Bijbank „ 589.600,43 Agentsch. „ 20.156.380,98	
	f 90.866.459,67	
Op effecten enz.	f 88.777.610,55 ²⁾	
Op goederen en celen	„ 2.088.849,12	90.866.459,67 ²⁾
Voorschotten aan het Rijk (art. 20 van de Bankwet 1948)	„ „	—
Boekvoering op de Staat der Nederlanden ingevolge overeenkomst van 26 Febr. 1947	„ „	1.500.000.000,—
Munt en muntmateriaal:		
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.174.725.758,95	
Zilveren munt enz.	„ 18.305.701,79	1.193.031.460,74
Vorderingen en geldwaardige papieren luidende in buitenlandse geldsoorten	„ 938.889.079,78	
Buitenlandse betaalmiddelen	„ 3.518.131,03	
Vorderingen in gulden voortvloeiende uit betalingsaccorden	„ 285.392.957,63	
Belegging van kapitaal, reserves, pensioenfondsen en voorzieningsfondsen	„ 133.991.231,44	
Gebouwen en inventaris	„ 1.500.000,—	
Diverse rekeningen	„ 226.935.461,12	
	<u>f 5.874.524.358,16</u>	

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefondsen	„ 18.418.854,74
Bijzondere reserves	„ 69.951.000,39
Pensioenfondsen	„ 24.342.249,40
Voorzieningsfondsen personeel in tijdelijke dienst	„ 1.502.725,68
Bankbiljetten in omloop (oude uitgiften)	„ 54.844.465,—
Bankbiljetten in omloop (nieuwe uitgiften)	„ 2.831.374.025,—
Bankassigaties in omloop	„ 51.018,37
Rekening courant saldo's:	
's Rijks Schatkist	f 190.861.164,99
's Rijks Schatkist, bijzondere rekening	„ 1.325.155.816,63
Saldo's van banking in Nederland	„ 29.174.867,05
Saldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden	„ 420.723.902,47
Andere saldo's van niet-ingezetenen	„ 105.816.792,02
Andere saldo's	„ 185.439.453,74
	<u>2.257.171.996,90</u>
Saldo's luidende in buitenlandse geldsoorten	„ 322.515.339,16
Diverse rekeningen	„ 274.352.683,52
	<u>f 5.874.524.358,16</u>

Totaal aan Nederlands schatkistpapier, waarin guldensaldo's voortvloeiende uit betalingsaccorden zijn belegd f 51.900.000,—

- ¹⁾ Waarvan schatkistpapier, rechtstreeks door de Bank in disconto genomen f —
- ²⁾ Waarvan aan Indonesië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad no 99) 31.623.900,—
- Circulatie der door de Bank namens de Staat in het verkeer gebrachte muntbiljetten 135.822.191,—

NATIONALE BANK VAN ZWITSERLAND.

(Voornaamste posten in miljoenen francs).

Data	Metaalvoorraad	Buiteni. wissels	Disconto's en voorschotten	Effecten	Biljetten in omloop	Andere crediten
31 Dec. 1946	4.949,9	158,0	238,7	52,7	4.090,7	1.163,7
15 Jan. 1951	5.996,3	257,2	164,8	40,9	4.350,2	1.933,2
23 Jan. 1951	5.995,1	280,6	152,9	40,9	4.317,7	1.979,0
31 Jan. 1951	5.992,7	280,2	156,8	41,0	4.387,5	1.919,7

GROOTHANDELSPRIJZEN VAN GRANEN, VELDBONEN, BOTER, KAAS EN EIERN IN NEDERLAND 1).

Tijdvak	Tarwe*)	Rogge*)	Gerst		Haver*)	Mais	Sorghum	Veldbonen*)	Boter 2)	Kaas	Eieren *)	
	Inlandse, naar kwaliteit, af binnenland. Per 100 kg.	Inlandse, naar kwaliteit, af binnenland. Per 100 kg.	Inlandse, naar kwaliteit, af binnenland. Per 100 kg. 3)	Buitenlandse, voor veevoeder, af R'dam A'dam. Per 100 kg. 4)	Inlandse, naar kwaliteit, af binnenland. Per 100 kg.	La Plata, voor veevoeder, af R'dam A'dam. Per 100 kg. 5)	Buitenlandse, voor veevoeder, af R'dam A'dam. Per 100 kg. 5)	Af binnenland. Per 100 kg.	Leeuwarden, af fabriek per kg.	Goudse volvet Leeuwarden, af fabriek per kg.	Grote (71/72) Per 100 stuks.	Kleine (52/53) Per 100 stuks
Aug. 1949	22,04	20,32 ^s	23,05	21,82 ^s	21,67	28,87 ^s	.	.	3,83	1,73	16,77	12,77
Sept.	22,06	21,14	25,44	24,53	23,78	32,62 ^s	.	29,50	3,93 ^s	1,94 ^s	17,31	13,69
Oct.	21,97 ^s	23,12 ^s	28,78	26,37 ^s	25,03	34,50	.	31,75	3,96	2,12	19,00	15,12 ^s
Nov.	22,48 ^s	22,60 ^s	26,56	26,00	22,97	31,69	.	31,75	4,17	2,77 ^s	21,00	16,87 ^s
Dec.	21,05 ^s	23,38 ^s	29,45	27,16	25,36 ^s	34,27 ^s	25,37 ^s	31,82 ^s	4,39	2,48	16,70	12,70
Jan. 1950	22,97 ^s	24,12 ^s	30,31	26,82	25,53	34,65	25,12 ^s	32,50	4,70	2,21	15,00	11,25
Febr.	22,87	23,60	28,69	25,99	24,69	35,25	24,41	31,00	4,77	1,91	15,69	12,44
Mrt.	22,92	23,95	27,44	25,56	24,50	36,12 ^s	23,66	29,12 ^s	4,80	1,83	14,62 ^s	11,56
Apr.	22,90 ^s	23,84 ^s	28,45	25,93	24,37 ^s	35,55	23,04	26,85	4,10	1,80	14,25	10,95
Mei	22,97 ^s	24,81	28,81	26,88	24,84	38,22	24,44	25,50	3,98	1,84	15,12 ^s	11,75
Juni	23,04	24,42 ^s	28,17	26,61	23,87 ^s	39,71	24,04	25,33	3,98	1,83	15,34 ^s	12,09
Juli	24,33	24,33	26,71	27,26	24,50	41,62 ^s	24,12 ^s	25,00	3,98	2,07	16,80	13,40
31 Juli—												
5 Aug.	23,50	23,75-23,25	24,50-25,75	25,16	.	41,12 ^s	.	.	3,98	1,97	17,00	13,50
7-12 Aug.	22,50-23,50	22,80-23,30	25,25-26,00	26,30	.	42,12 ^s	.	.	3,98	1,87	17,50	14,00
14-19 Aug.		23,60-25,00	26,75-27,75	27,06	23,75-24,90	43,25	.	.	4,00	1,88	20,00	16,00
21-26 Aug.	21,50-22,00	23,75-24,25	26,25-27,00	27,06	25,50-27,00	43,25	25,75	.	4,00	2,00	21,50	17,00
28 Aug.—												
2 Sept.	21,50-22,00	24,25-24,75	27,00-27,50	27,19	25,00-26,50	43,25	26,25	.	4,00	2,09	20,50	16,00
4-9 Sept.	21,60-22,10	25,25-25,50	28,00-29,00	28,44	26,50-27,50	43,50	27,50	.	4,00	2,08	20,25	16,25
11-16 Sept.	21,75-22,25	25,75-26,25	29,00-30,50	28,93	26,50-28,50	44,25	28,25	.	4,00	2,13	19,00	15,50
18-23 Sept.	21,85-22,35	25,50-25,75	29,50-30,00	28,89	27,40-27,75	44,37 ^s	.	.	4,00	2,28	19,75	15,00
2-7 Oct.	22,25-23,00	26,25-26,75	29,00-29,60	29,25	27,00-29,00	48,50	.	.	4,00	2,16	20,00	15,50
9-14 Oct.	22,50-23,25	26,50-27,00	29,25-30,00	29,50	27,25-30,00	49,50	.	.	4,00	2,07	20,75	16,00
16-21 Oct.	22,40-23,15	27,00	29,00-30,00	29,96	29,00-30,00	48,75	.	.	4,02	2,10	21,50	16,75
23-28 Oct.	22,50-23,30	26,50-27,50	28,00-29,25	29,41	28,00-29,00	47,50	.	.	4,02	2,03	22,50	18,00
30 Oct.—												
4 Nov.	23,00-23,50	26,50-28,00	28,50-29,50	29,60	27,50-29,00	46,50	.	.	4,02	2,06	23,00	19,00
6-11 Nov.	23,00-23,50	28,50-29,75	29,00-30,00	29,71	28,00-29,00	43,00	.	.	4,02	2,14	24,00	19,50
13-18 Nov.	23,25-23,50	29,50-30,25	30,50-31,00	29,67	28,00-30,00	43,00	.	.	4,02	2,17	23,50	18,50
20-25 Nov.	23,25-23,50	29,00-30,00	30,00-31,00	30,25	28,00-30,00	43,00	.	.	4,02	2,13	20,50	16,50
27 Nov.—												
2 Dec.	23,50-23,65	29,50-30,10	30,00-31,00	30,17	28,00-29,50	41,00	.	.	4,02	2,14	18,75	14,75
4-9 Dec.	23,50-23,65	29,50-30,10	30,00-31,00	30,33	29,00-29,50	42,50	.	.	4,04	2,15	19,00	15,00
11-16 Dec.	23,50-24,00	30,00-30,50		30,33	29,00-30,00	42,50	.	.	4,06	2,16	20,00	15,75
18-23 Dec.	23,50-24,00	30,00-31,00	30,00-31,00	30,50	29,00-30,00	39,50	.	.	4,09	2,21	18,00	13,25
27-30 Dec.	23,30-23,45	30,50-31,50	31,00-32,00	31,50	29,00-30,00	37,50	.	.	4,14	2,15	17,50	12,75
195												
2-6 Jan.	23,30-23,45	31,50-33,50	32,00-33,00	31,75	29,50-31,50	39,50	30,75	.	4,31	2,18	17,00	12,75
8-13 Jan.	23,50-23,80	33,50-34,50	33,00-34,00	33,25	32,75-33,25	42,00	32,62 ^s	.	4,66	2,25		
15-20 Jan.	23,75-24,00	33,50-34,00	34,00-35,25	34,42	33,00-33,75	42,50	34,12 ^s	.	4,51	2,29		
22-27 Jan.	23,75-24,00	34,25-34,75	35,25-36,50	36,12	35,00-36,75	41,50	35,00	.	4,26	2,25		
29 Jan.—												
3 Feb.	23,75-24,10	34,25-34,70	36,00-37,00	37,04	35,00-37,50	41,50	35,50	.	4,21	2,16		

1) Deze statistiek sluit aan bij die, gepubliceerd in „E.-S.B.” van 12 Juli 1950, blz. 566.

*) betekent: vrije marktprijzen; . betekent: geen aanbod.

2) Met ingang van 7 November 1949 is de handel vrij geworden.

3) Officieuze, werkelijk be aa de netto-prijs.

4) Na 7 Aug. 1950 af Rotterdam.

5) Na 15 Mei 1950 af Rotterdam.

6) Na 5 Juni 1950 af Rotterdam.

SCHATTING VAN DE WERELDWOLPRODUCTIE 1).

(in mln lbs ongewassen wol).

Werelddeel	Gem. 1936-1940	1947	1948	1949	1950
Noord-Amerika	452	335	305	274	265
Europa	483	397	431	444	454
Sovjet-Unie	310	286	305	315	325
Azië	344	342	354	353	366
Zuid-Amerika	639	754	689	706	716
Afrika	337	268	281	278	286
Oceanië	1.366	1.335	1.398	1.416	1.475
Totaal	3.930	3.720	3.760	3.790	3.890

Bron: „U.S. Office of Foreign Agricultural Relations”.

1) Gebaseerd op schattingen van het voorjaarscheersel op het Noordelijk halfrond, gecombineerd met de productie, beginnende 1 Juli of 1 October van hetzelfde jaar op het Zuidelijk halfrond. Bij de meeste landen is pluksel tegen ongewassen basis equivalent inbegrepen.

WERELDBROODGRAANOOGST IN 1950.

(in mln bushels).

	gemidd. 1935-'39	1948	1949	1950 voorlopig
Tarwe:				
Noord-Amerika	1.086	1.719	1.531	1.523
Europa	1.599	1.455	1.505	1.550
U.S.S.R.	1.240	1.025	1.100	1.110
Azië	1.498	1.600	1.475	1.600
Afrika	143	150	158	150
Zuid-Amerika	281	273	279	290
Oceanië	177	197	222	180
Totaal	6.024	6.420	6.270	6.400
Rogge				
Noord-Amerika	54	52	29	37
Europa	766	660	710	690
U.S.S.R.	885	930	950	910
Azië	15	16	13	22
Afrika	1	1	1	1
Zuid-Amerika	11	11	10	11
Totaal	1.732	1.670	1.715	1.670

Bron: U.S. Department of Agriculture.

ENIGE INDEXCIJFERS VAN DE INDUSTRIËLE PRODUCTIE

IN BELGIË ¹⁾.

1938 = 100	Mrt 1950	A pr. 1950	Mei 1950	Juni 1950	Juli 1950	Aug. 1950	Sept. 1950	Oct. 1950
Algemene index v. d. ind. prod. ²⁾	121	111	101	101	94	107	127	98,4
Steenkool	102,6	95,3	89,9	94,3	65,8	82,1	95,6	103,3
Cokes	91,9	85,7	86,8	80,2	70,6	80,6	91,8	103,3
Cement	153,5	141,0	144,4	145,8	108,6	132,9	164,8	189,8
Ruw ijzer	161,4	152,5	157,8	161,0	115,1	142,1	197,5	214,4
Ruw staal	160,1	155,4	152,2	161,9	105,5	149,8	196,2	210,9
Afgewerkt staal	86,8	58,5	32,3	63,0	38,9	70,4	92,2	90,5
Afgewerkt ijzer	128,5	119,5	94,2	38,8	98,3	121,9	138,5	..
Vlas (spinnerij)	102,1	77,3	79,8	26,3	84,3	85,7	96,0	..
Vlas (weverij)	152,9	125,9	127,6	51,4	116,1	144,8	149,4	..
Katoen (spinnerij)	160,8	142,8	140,9	50,8	134,5	158,8	174,5	..
Katoen (weverij)	177,4	172,9	130,1	132,3	106,2	165,4	163,8	..
Wol (kamwol, spinnerij)	176,5	164,2	182,6	122,8	135,3	169,5	187,5	..
Wol (weverij)	72,2	73,2	69,4	67,0	60,6	58,2	77,5	..
Vlakglas	80,3	90,5	95,2	98,8	86,5	98,7	107,3	..
Holglas	170,0	152,6	156,7	168,8	130,3	158,3	179,8	..
Papier	86,9	73,9	71,0	67,5	77,0	85,3	101,7	109,2
Margarine	31,0	34,3	38,0	39,4	36,7	40,1	51,7	62,6
Geraffineerde suiker	113,7	117,7	142,4	144,4	131,8	140,8	143,4	116,3
Sigaren
Sigaretten

¹⁾ Bron: „Statistisch Bulletin“ van het Nationaal Instituut voor de Statistiek; . betekent: gegevens ontbreken; gecorrigeerde gegevens zijn cursief gedrukt.

²⁾ Indexcijfer Ministerie van Economische Zaken: 1938 = 100.

N.V. BIERBROUWERIJ „DE DRIE HOEFIJZERS“

gevestigd te Breda.

UITGIFTE van

f 1.100.000.-

certificaten van gewone aandelen, in stukken groot nominaal f 1000.- aan toonder

uitgegeven door de N.V. Industriële Trustmaatschappij te Breda, ten volle delende in de resultaten over het boekjaar 1 October 1950 - 30 September 1951 en volgende boekjaren.

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte - uitsluitend voor houders van certificaten van gewone aandelen - zal zijn opengesteld bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Breda, voorzover aldaar gevestigd, op

VRIJDAG 16 FEBRUARI 1951

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 110 pCt.

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 5 Februari 1951.

Prospectussen en inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar bij bovengenoemde kantoren, waar tevens, in beperkt aantal, verslagen over het boekjaar 1949/50 ter beschikking zijn en de statuten der vennootschap ter inzage liggen.

**ROTTERDAMSCHÉ BANK N.V.
NEDERLANDSCHÉ HANDEL-MAATSCHAPPIJ, N.V.
VAN MIERLO EN ZOON N.V.**

Amsterdam, 5 Februari 1951.
Breda

Zo reageert men op het

Netherlands Trade Bulletin

Would you please take note that we are moving our office w.e.f. 10/2/1951 to: 1 Corso Novara Naples and would you please send the „Netherlands Trade Bulletin“, which we find very useful and interesting, to that address.

Door het N.T.B. in te schakelen bereikt u duizenden geïnteresseerde firma's over de gehele wereld. Inlichtingen worden u gaarne verstrekt door de advertentie-afdeling:

POSTBUS 42 — SCHIEDAM (Telef. 69300).

voor kantoor en bedrijf

Vraag en Aanbod inzake Kantoorbehoefden, Brandkasten, Machines, Gebouwen, Industrierterreinen, enz.

FABRIEKSGEBOUW

door chem. pharm. bedrijf gevraagd.

Totaal bebouwde oppervlakte ca. 750 à 1000 m² incl. ketelhuis; magazijnen en kantoren. Open terrein voor latere uitbreiding moet beschikbaar zijn evenals behoorlijke lozingsmogelijkheden voor afvalvloeistoffen.

Ook in aanmerking komt op- of overname van groot bedrijf. Voorkeur Prov. Gelderland; N.-Z.-Holl. Utrecht.

Aanbiedingen, vergezeld van uitgebr. gegevens, onder no. E.S.B. 6-9, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

TE KOOP AANGEBODEN

GROOT FABRIEKSPAND

700 m² opp. met kantoren en woonhuis, geheel vrij liggend met groot uitbreidingsterrein, gelegen in het Centrum van het land aan Hoofdspoorweg. Br. onder no. E.S.B. 6-7, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

TE KOOP OF TE HUUR:

Voormalige Zuivelfabriek „H. MARIA“

te Oostrum-Venray met of zonder de daarbij gelegen terreinen.

Gelegen in de nabijheid van het station der Nederlandse Spoorwegen te Venray. Inlichtingen te verkrijgen bij:

COÖP. ZUIVELFABRIEK „VENRAY“
Leunseweg 22, Venray.

diversen

Ter overname TIJDSCHRIFTEN: Organisatie en Efficiency, 1939 t/m 1948. Tijdschr. v. Efficiency en Documentatie 1941 t/m 1948. Economische Voorlichting 1940 van 24 Mei t/m 1946. Economisch Statistische Berichten 1939 t/m 1948. Br. no. O.Q. 1521. Adv. Bur. De Bussy, Rokin 60, Amsterdam-C.

SIMCA 1950, wegens vertrek te koop aangeb. 5 mnd. oud, m. rolhoes, temp.-m., ruitenverw., benz.verbr. 1:13. Pr. f 4900. Br. onder no. ESB 6-11, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Via deze RUBRIEK richt U zich rechtstreeks tot de particulier.

beschikbare krachten

BEDRIJFSARCHIVARIS

(27 jaar), met „Nider” opleiding en langdurige praktische ervaring, wenst van werkkring te veranderen. Event. uitzending geen bezwaar. Brieven onder no. E.S.B. 6-5, bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

¾ JUR.-ECON. zoekt werk, voor halve dagen, omg. Leiden. Onverschillig wat. Br. onder no. E.S.B. 6-1, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

vacatures

Escomptobank N.V.

VRAAGT

ervaren hoofdboekhouder

in bezit van acte M.O. Boekhouden, voor spoedige uitzending naar haar Hoofdkantoor Djakarta.

Uitsluitend schriftelijke uitvoerige sollicitaties vergezeld van pasfoto, worden ingewacht op het Secretariaat van het Kantoor Amsterdam, Keizersgracht 573-575.

N.V. PHILIPS' GLOEILAMPENFABRIEKEN EINDHOVEN

Er bestaan vacatures voor enige veelbelovende krachten ter opleiding voor belangrijke leidende functies in binnen- en buitenland op **FINANCIEEL, BEDRIJFS-ECONOMISCH EN ADMINISTRATIEF GEBIED.**

Zij, die uit hoofde van hun persoonlijke eigenschappen en karakter hiertoe geschikt zijn, zullen een all-round vorming van enkele jaren ontvangen, waarna zij in aanmerking kunnen komen voor het vervullen van zelfstandige, leidende functies in concernverband.

Interessante ervaring resp. gespecialiseerde kundigheden op een of meer van de genoemde gebieden strekken tot aanbeveling.

Leeftijd: liefst niet ouder dan 35 jaar.

Volledige schriftelijke sollicitaties onder E.S.B. 5110 te richten tot het Hoofd van de afdeling Personeelzaken van de N.V. Philips, Willemstraat 20, Eindhoven.

LEVER BROTHERS
&
UNILEVER N.V.

zoekt voor haar afdeling
MARKTONDERZOEK

EEN

Wetenschappelijk Assistent

voorkeur geniet

DOCTORANDUS IN DE ECONOMIE

leeftijd tot 35 j.

Schriftelijke sollicitaties onder vermelding van leeftijd en opleiding te richten aan de Centrale Personeelafdeling, Museumpark 1, te Rotterdam onder nr. 201.

Economisch - Statistische Berichten

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam.

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5 Rotterdam (W.).
Bankiers: Banque de Commerce, Brussel.

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland f 26,— per jaar, voor België/Luxemburg f 28,— per jaar, te voldoen door storting van de tegenwaarde in Belgische francs bij de Banque de Commerce te Brussel of op haar Belgische postgirorekening no 260.34.

Uitgevoerd en Overzeese Rijkdelen (per zeepost) f 26,—, overige landen f 28,— per jaar.

Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangelegende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,40 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgave van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents, resp. 10 B. francs